

Leerplan

OPLEIDING
Portugees Richtgraad 2 (ERK B1)

Modulair

Modules Portugees Threshold 3

Studiegebied
Europese neventalen richtgraad 1 en 2
Secundair volwassenenonderwijs

Inhoudsopgave

1	Algemene beschouwingen	1
1.1	De indeling van de opleidingen in richtgraden	1
1.2	De concretisering van de richtgraden in basiscompetenties.....	1
1.3	De clustering van basiscompetenties tot modules.....	2
2	Beginsituatie	4
3	Doelstellingen	4
3.1	Algemene doelstellingen niveau Threshold	4
3.2	Module Portugees Threshold 3 Mondeling	4
3.2.1	Algemene doelstellingen	4
3.2.2	Leerplandoelstellingen.....	5
	Spreeken/gesprekken voeren	5
	Luisteren	6
3.3	Module Portugees Threshold 3 Schriftelijk	8
3.3.1	Algemene doelstellingen	8
3.1.2	Leerplandoelstellingen.....	8
	Schrijven	9
	Lezen.....	10
4	Leerinhouden	13
4.1	Contexten	13
4.2	Taalhandelingen	16
4.3	Taalsysteem.....	20
4.4	Taalregisters	22
4.5	Uitspraak en intonatie.....	24
4.6	Socioculturele aspecten	27
5	Methodologische wenken	31
6	Minimale materiële vereisten.....	37
7.	Evaluatie	38
7.1	Visie	38
7.2	Criteria.....	41
8	Bibliografie	43

1 Algemene beschouwingen

Dit leerplan is de concrete vertaling van het opleidingsprofiel Europese talen groep 1* Richtgraad 2 (ERK B1): Deens, Duits, Engels, Frans, Italiaans, Noors, Portugees, Roemeens, Spaans, Zweeds

Dit leerplan is gebaseerd op het opleidingsprofiel AO TA 102 (goedkeuringsdatum BVR 11/03/2022 – B.S. 8/06/2022).

De opleidingsprofielen beantwoorden aan de noodzaak om verschillende beheersingsniveaus eenduidig van elkaar te onderscheiden en te beschrijven. Een modulaire structuur bedoelt bovendien in te spelen op de behoefte aan een flexibele organisatie van levenslang leren.

Voor de opleidingenstructuur is uitgegaan van het Europese referentiekader voor het leren, onderwijzen en evalueren van moderne talen van de Raad van Europa. Dat kader is stilaan het ijkpunt aan het worden voor het talenaanbod in alle ons omringende landen. De oriëntering daarop biedt bovendien het voordeel van de transnationale vergelijkbaarheid van de Vlaamse taalopleidingen.

1.1 De indeling van de opleidingen in richtgraden

De taalopleidingen in het volwassenenonderwijs zijn verdeeld in vier taalbeheersingsniveaus, ‘richtgraden’ genoemd. Het ‘mastery-niveau’, dat vergelijkbaar is met het taalbeheersingsniveau van een moedertaalspreker met een gemiddelde opleiding, wordt in het volwassenenonderwijs niet haalbaar geacht.

Europees referentiekader	Benamingen volwassenenonderwijs
Breakthrough A1	Richtgraad 1.1
Waystage A2	Richtgraad 1.2
Threshold B1	Richtgraad 2
Vantage B2	Richtgraad 3
Effectiveness C1	Richtgraad 4
Mastery C2	--

1.2 De concretisering van de richtgraden in basiscompetenties

Voor elk van de vier richtgraden is beschreven *waartoe de cursist¹ in staat moet zijn* als hij receptief (luisterend en lezend) of productief (sprekend en schrijvend) met taal omgaat.

¹ Termen zoals ‘cursist’, ‘leraar’, ‘taalgebruiker’, ‘gesprekspartner’, enz. verwijzen zowel naar een mannelijke als naar een vrouwelijke persoon, ook al wordt het persoonlijk voornaamwoord ‘hij’ gebruikt. Dubbele genderaanduidingen zouden de leesbaarheid schaden.

De beschrijvingen zijn geconcretiseerd in specifieke eindtermen: dat zijn doelstellingen met betrekking tot de vier vaardigheden, **kennisgegevens** en attitudes.

In de basiscompetenties voor de vaardigheden is een aantal bouwstenen verwerkt: de **taaltaak** (bijv. zich een mening over iets vormen), de **tekst** (bijv. een nieuwsuitzending, een dialoog), het **publiek** (de bekende of onbekende taalgebruiker), het **verwerkingsniveau** (bijv. het overnemen van een zin, het beoordelen van een reclameboodschap), de **tekstkenmerken** (bijv. een doorzichtige tekststructuur) en de **context** (bijv. communicatie op het werk).

Ook de componenten die de taalvaardigheid ondersteunen, zijn geëxpliciteerd. Het gaat daarbij om de functionele kennis van woordenschat en taalsysteem (grammatica), uitspraak, ritme en intonatie, kennis van de socioculturele context, om **leer-** en **communicatiestrategieën** en om attitudes.

Hoe belangrijk die ondersteunende componenten ook zijn, centraal staat de praktische taalvaardigheid van de cursist: *wat hij met taal kan doen, is belangrijker dan wat hij erover weet.*

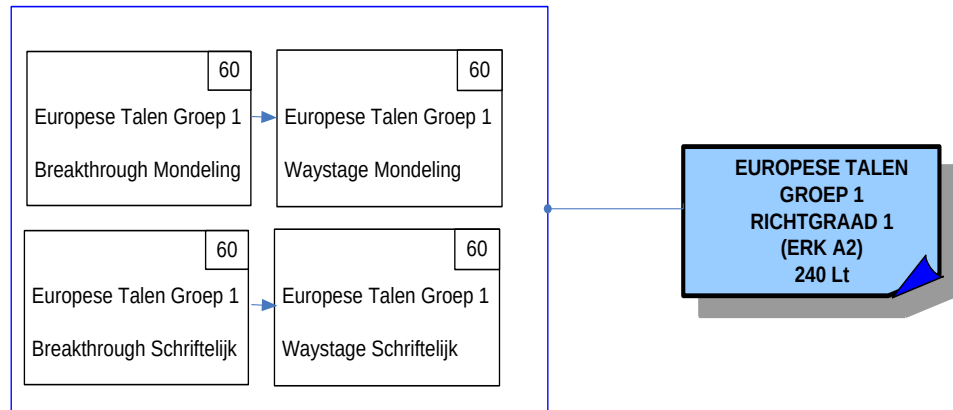
1.3 De clustering van basiscompetenties tot modules

De basiscompetenties worden – op basis van een toenemende graad van complexiteit – geclusterd tot **modules**, die samen een leertraject vormen. Elke module bevat een set van basiscompetenties die een samenhangend geheel vormen en markeert een afgeronde stap in de taalopleiding die tot certificering leidt.

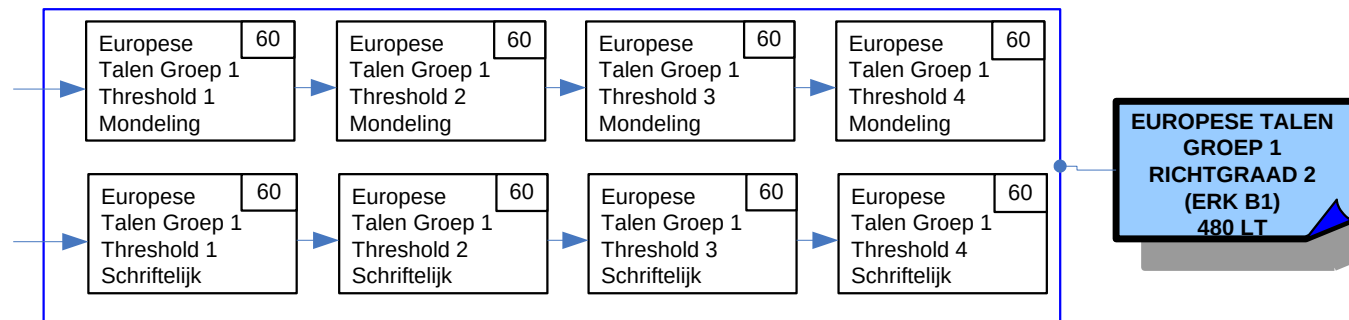
Er zijn afzonderlijke modules voor de mondelinge en de schriftelijke vaardigheden. Zodoende kunnen mondelinge en schriftelijke vaardigheden hetzij afzonderlijk worden aangeboden, hetzij geïntegreerd. De keuze berust bij het centrum. Een modulair leertraject met bijbehorende basiscompetenties voor een bepaalde richtgraad wordt een ‘opleidingsprofiel’ genoemd. Voor de Europese talen groep 1 zijn er na richtgraad 2 ook de richtgraden 3 en 4.

Grafisch voorgesteld ziet het leertraject voor de respectieve richtgraden er als volgt uit:

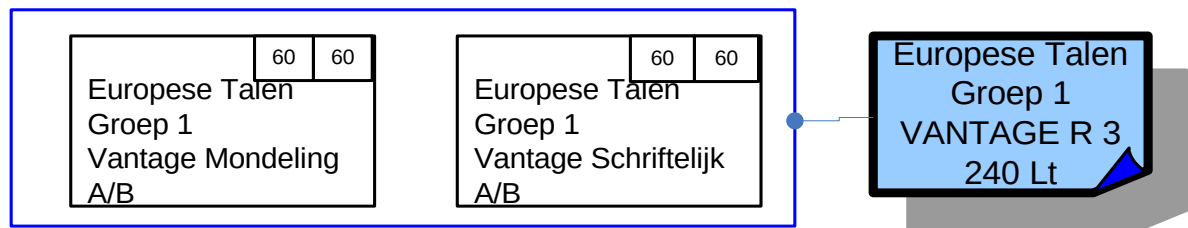
Richtgraad 1

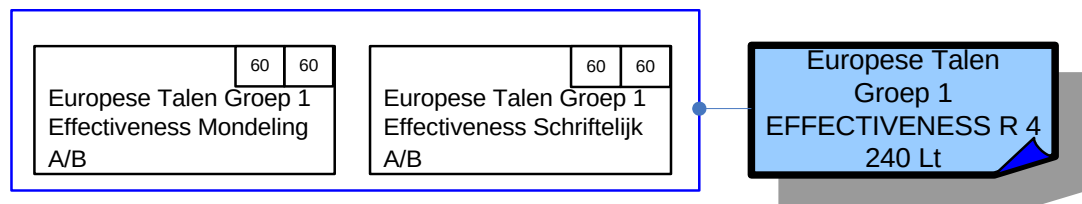
Richtgraad 2

Richtgraad 3

Richtgraad 4

2 Beginsituatie

Voor de module *Portugees Threshold 3 Mondeling*

- de cursist heeft de basiscompetenties verworven van de module “*Portugees Threshold 2 Mondeling*”.

Voor de module *Portugees Threshold 3 Schriftelijk*

- de cursist heeft de basiscompetenties verworven van de module “*Portugees Threshold 2 Schriftelijk*”.

3 Doelstellingen

3.1 Algemene doelstellingen niveau *Threshold*

Threshold of richtgraad 2 is het niveau van de beperkte talige zelfstandigheid. De taalgebruiker kan communiceren in de meeste vertrouwde talige situaties, zij het met nog beperkte talige middelen. Hij kan de hoofdzaken begrijpen van vertrouwde onderwerpen die geregeld opduiken in onder meer de werksituatie, school en ontspanning, op voorwaarde dat deze onderwerpen in klare standaardtaal zijn geformuleerd. Hij kan zich uit de slag trekken in de meeste talige situaties die zich voordoen bij reizen in een land waar de betreffende taal wordt gesproken. Hij kan een eenvoudige en samenhangende tekst produceren met betrekking tot onderwerpen die vertrouwd zijn of tot zijn persoonlijke interessesfeer behoren. Hij kan ervaringen en gebeurtenissen, dromen, hoop en ambities beschrijven en kan bondig redenen en verklaringen geven voor zijn plannen en opvattingen.

3.2 Module *Portugees Threshold 3 Mondeling*

Algemene doelstellingen

In de module “*Portugees Threshold 3 Mondeling*” werkt de cursist verder aan de vaardigheden die hij leerde in de module “*Portugees Threshold 2 Mondeling*”. Het verschil bestaat erin dat de gesproken taal, wat hij dus ofwel zelf produceert ofwel aangeboden krijgt, van een hoger niveau is dan in de eerste modules van de opleiding. Concreet betekent het dat wanneer hij spreekt, de taal die hij m.a.w. zelf produceert, eenvoudig en voorspelbaar is en gaat over vertrouwde dingen. Zijn taaluitingen zijn relatief kort maar in voldoende mate gestructureerd. De samenhang tussen zijn zinnen kan nog problematisch zijn; uiteraard is zijn taalgebruik nog eenvoudig en nog beperkt maar toch reeds in toenemende mate aangepast aan de situatie of aan zijn gesprekspartner(s). De woorden die hij gebruikt zijn over het algemeen correct. Zijn spreektempo is redelijk vlot. De taaluitingen die hij te horen krijgt zijn bij voorkeur in authentieke vorm gepresenteerd en relatief kort. Wat hij hoort gaat uiteraard ook over concrete, eenvoudige, voorspelbare en vertrouwde onderwerpen. De informatie die hij op die manier krijgt kan occasioneel impliciet worden aangeboden. De structuur van de aangeboden teksten is duidelijk en de teksten zijn gesproken in de standaardtaal.

Ze kunnen af en toe varianten op de standaardstijl en het standaardregister bevatten en af en toe ook worden uitgesproken in een variant van de standaardtaal.

Leerplandoelstellingen

Hieronder volgen, genummerd voor elk van de vier vaardigheden, de leerplandoelstellingen die gerealiseerd moeten worden.

Spreken/gesprekken voeren

Vaardigheden

De cursist kan op structurerend niveau :

1. in een gesprekssituatie informatie vragen en geven met betrekking tot informatieve teksten zoals een gesprek.
2. in een gesprekssituatie zijn beleving (d.i. zijn wensen, noden en gevoelens) verwoorden en vragen naar de beleving van zijn gesprekspartner in informatieve en persuasieve teksten.

Ondersteunende kennis

3. Bij de voorbereiding en de uitvoering van de spreektaak kan de cursist de ondersteunende kennis gebruiken met betrekking tot:
 - woordenschat en grammatica/noties en functies;
 - uitspraak en intonatie;
 - taalregister (formeel en informeel)
 - socioculturele aspecten (sociale conventies en gebruiken; basiskennis van traditionele moedertaallanden).

Strategieën

4. Bij de voorbereiding en de uitvoering van de spreektaak kan de cursist vrij vlot de nodige leerstrategieën (cognitief en metacognitief) toepassen:
 - een spreekplan opstellen;
 - relevante voorkennis oproepen en gebruiken (ook via ICT);
 - informatie verzamelen en gebruiken;
 - een informatie- en argumentatiestructuur uitwerken en hanteren.
5. Bij de uitvoering van de spreektaak kan de cursist vrij vlot de nodige communicatiestrategieën gebruiken :
 - efficiënt omgaan met beperkte talige middelen;

- compenserende strategieën gebruiken zoals parafraseren, zeggen dat hij iets niet begrijpt en verzoeken om langzamer te spreken;
 - in voorkomend geval (bv. bij een uiteenzetting) gebruik maken van ondersteunend visueel materiaal en van niet-verbaal gedrag.
6. Bij de voorbereiding, uitvoering en evaluatie van de spreektaak kan de cursist reflecteren over
- het bereik van de ondersteunende kennis;
 - zijn talige beperkingen;
 - de noodzakelijke remediëring.

Attitudes

7. Bij de uitvoering van de spreektaak geeft de cursist blijk van volgende attitudes :
- contactbereidheid;
 - de nodige spreekdurf;
 - openheid voor culturele diversiteit.

Tekstkenmerken

De te produceren teksten vertonen de volgende kenmerken :

1. de inhoud hebben betrekking op de leef-, werk- en leersituatie van de cursist; waar aangewezen zijn ze concreet, eenvoudig, voorspelbaar en vertrouwd;
2. ze zijn relatief kort;
3. ze zijn in voldoende mate gestructureerd;
4. de samenhang tussen de zinnen kan nog problematisch zijn;
5. het taalgebruik is nog eenvoudig maar in toenemende mate adequaat;
6. de talige middelen zijn nog beperkt
7. de spreekstijl is in toenemende mate aan situatie en gesprekspartner aangepast;
8. het woordgebruik is over het algemeen correct;
9. het spreektempo is redelijk vlot.

Luisteren

Vaardigheden

De cursist kan op structurerend niveau :

1. de hoofdgedachte achterhalen in narratieve teksten zoals een reportage, een filmfragment, een hoorspel en een song/chanson.
2. specifieke informatie zoeken in informatieve teksten zoals een interview en een telefoongesprek.

Ondersteunende kennis

3. De cursist kan de ondersteunende kennis gebruiken die nodig is om de luistertaak uit te voeren :
- woordenschat en grammatica/noties en functies;
 - uitspraak en intonatie;
 - taalregister;
 - socioculturele aspecten (sociale conventies en gebruiken, basiskennis van traditionele moedertaallanden).

Strategieën

4. Bij de voorbereiding en de uitvoering van de luistertaak kan de cursist vrij vlot volgende leerstrategieën (cognitief en metacognitief) toepassen :
- het luisterdoel bepalen;
 - hypothesen formuleren over de inhoud en bedoeling van de tekst;
 - relevante voorkennis oproepen en gebruiken;
 - het luistergedrag afstemmen op het luisterdoel (o.m. skimmen en scannen).
5. Bij de voorbereiding en de uitvoering van de luistertaak kan de cursist vrij vlot de nodige communicatiestrategieën (o.m. compenserende strategieën) toepassen :
- van niet gegeven of gekende woorden de betekenis achterhalen op basis van de context;
 - gebruik maken van ondersteunend visueel materiaal en aandacht hebben voor niet-verbaal gedrag;
 - in een gesprekssituatie vragen om te herhalen, trager te spreken, vragen om uitleg.

Attitudes

6. Bij de voorbereiding en de uitvoering van de luistertaak kan de cursist reflecteren over de eigenheid van gesproken taal. Dit betekent dat hij
- inzicht heeft in de eigenheid van gesproken taal;
 - het onderscheid kan maken tussen de verschillende tekstsoorten;
7. Bij de uitvoering van de luistertaak is de cursist bereid om
- grondig en onbevooroordeeld te luisteren naar wat de gesprekspartner zegt;
 - zich in te leven in de socioculturele wereld van de gesprekspartner;
 - zich niet te laten afleiden als hij in een tekst niet alles begrijpt (weerbaarheid).

Tekstkenmerken

De te beluisteren teksten vertonen de volgende kenmerken :

- ze zijn bij voorkeur authentiek;
- de inhoud hebben betrekking op de leef-, werk- en leersituatie van de cursist; waar aangewezen zijn ze concreet, eenvoudig, voorspelbaar en vertrouwd;
- de informatie kan occasioneel impliciet aangeboden worden;
- ze zijn relatief kort;
- de tekststructuur is duidelijk;
- betekenisrelaties zijn soms impliciet aangegeven;
- ze zijn gesproken in standaardtaal en standaardaccent, occasioneel in een aanvaardbare variant ervan;
- ze kunnen occasioneel variaties in stijl en register bevatten;
- ze worden in een natuurlijk spreektempo gedebiteerd;
- ze kunnen visueel ondersteund zijn.

3.3 Module Portugees Threshold 3 Schriftelijk

Algemene doelstellingen

In de module “Portugees Threshold 3 Schriftelijk” werkt de cursist verder aan de vaardigheden die hij leerde in de module “Portugees 1 Threshold 1 Schriftelijk”. Het verschil bestaat erin dat de geschreven taal, wat hij dus ofwel zelf produceert ofwel aangeboden krijgt, van een hoger niveau is dan in de eerste modules van de opleiding. Concreet betekent het dat wanneer hij schrijft, de taal die hij m.a.w. zelf produceert, eenvoudig en voorspelbaar is en gaat over vertrouwde dingen. Zijn taaluitingen zijn relatief kort maar in voldoende mate gestructureerd. De samenhang tussen zijn zinnen kan nog problematisch zijn; uiteraard is zijn taalgebruik nog eenvoudig en nog beperkt maar toch reeds in toenemende mate aangepast aan de situatie of aan zijn lezer(s). De woorden die hij gebruikt zijn over het algemeen correct, occasioneel maakt hij nog een paar schrijffouten. Zijn schrijftempo is redelijk vlot. De teksten die hij leest zijn bij voorkeur in authentieke vorm gepresenteerd en relatief kort. Wat hij leest gaat uiteraard ook over concrete, eenvoudige, voorspelbare en vertrouwde onderwerpen. De informatie die hij op die manier krijgt kan occasioneel impliciet worden aangeboden. De structuur van de aangeboden teksten is duidelijk en de teksten zijn geschreven in de standaardtaal. Ze kunnen af en toe varianten op de standaardstijl en het standaardregister bevatten en af en toe ook worden uitgesproken in een variant van de standaardtaal. Het leestempo van de cursist is redelijk vlot.

Leerplandoelstellingen

Hieronder volgen, genummerd voor elk van de schriftelijke vaardigheden, de leerplandoelstellingen die gerealiseerd moeten worden.

Schrijven

Vaardigheden

De cursist kan op structurerend niveau :

1. informatie vragen en geven in informatieve teksten zoals een formulier en een mededeling.
2. zijn beleving (wensen, noden en gevoelens) formuleren en een bekende taalgebruiker naar diens beleving vragen in een klacht, een persoonlijke en zakelijke brief.

Ondersteunende kennis

- Bij de uitvoering van de schrijftaak kan de cursist de nodige ondersteunende kennis toepassen :
 - woordenschat en grammatica/noties en functies;
 - spelling, interpunctie en lay-out;
 - taalregister (formeel en informeel);- de socioculturele aspecten (sociale conventies en gebruiken; basiskennis van traditionele moedertaallanden).

Strategieën

- Bij de voorbereiding en de uitvoering van de schrijftaak kan de cursist vrij vlot volgende leerstrategieën (cognitief en metacognitief) toepassen :
 - een schrijfplan aangepast aan de communicatiesituatie uitwerken;
 - relevante voorkennis oproepen en gebruiken;
 - informatie verzamelen, ook via de informatie- en communicatietechnologie;
 - een informatie- en argumentatiestructuur uitwerken en hanteren.
- 5. Bij de uitvoering van de schrijfp opdracht kan de cursist vrij vlot de nodige communicatiestrategieën toepassen :
 - onmiddellijk in de doeltaal formuleren;
 - compenserende strategieën gebruiken om zich bij ontoereikende taalbeheersing in eenvoudige taal uit de slag te trekken; door een duidelijke structuur de leesbaarheid van de tekst bevorderen.

Attitudes

6. Bij de voorbereiding, uitvoering en evaluatie van de schrijftaak kan de cursist reflecteren over schrijfsproces en schrijfsproduct, o.m. door inhoud, structuur en formulering te reviseren.
7. De cursist is bereid om
 1. bronnen in de doeltaal te raadplegen;
 2. correctheid in formulering en vormgeving na te streven;
 3. rekening te houden met culturele diversiteit.

Tekstkenmerken

De te produceren teksten vertonen de volgende kenmerken :

- de inhoud hebben betrekking op de leef-, werk- en leersituatie van de cursist; waar aangewezen zijn ze concreet, eenvoudig, voorspelbaar en vertrouwd;
- ze zijn relatief kort;
- ze zijn in voldoende mate gestructureerd;
- de samenhang tussen de zinnen kan nog problematisch zijn;
- het taalgebruik is nog eenvoudig maar in toenemende mate adequaat en gevarieerd;
- de talige middelen zijn nog beperkt
- de schrijfstijl is in toenemende mate aan situatie en lezer aangepast;
- ze kunnen occasioneel schrijffouten bevatten;
- het schrijftempo is redelijk vlot.

Lezen

Vaardigheden

De cursist kan op structurerend niveau :

1. de hoofdgedachte achterhalen in narratieve teksten zoals een kortverhaal, een relaas en een reportage
2. specifieke informatie zoeken in
 - informatieve teksten zoals notities en berichten;
 - prescriptieve teksten zoals een voorschrift, een handleiding en een instructie.

Ondersteunende kennis

1. De cursist kan de ondersteunende kennis gebruiken die nodig is om de leestaak uit te voeren:

- woordenschat en grammatica/noties en functies;
- spelling/interpunctie;
- taalregister (enkel formeel en informeel)
- de socioculturele aspecten (sociale conventies en gebruiken, basiskennis van traditionele moedertaallanden).

Strategieën

4. Bij de voorbereiding en de uitvoering van de leestaak kan de cursist vrij vlot volgende leerstrategieën (cognitief en metacognitief) toepassen :

- het leesgedrag afstemmen op het leesdoel (o.m. skimmen en scannen);
- hypothesen formuleren over de inhoud en bedoeling van de tekst;
- relevante voorkennis oproepen en gebruiken;
- de tekstsoort herkennen;
- de structuuraanduiders interpreteren;
- gebruik maken van redundantie.

5. Bij de voorbereiding en de uitvoering van de leestaak kan de cursist volgende communicatiestrategieën (o.m. compenserende strategieën) toepassen :

- proberen de betekenis van ongekende woorden af te leiden uit de context;
- gebruik maken van ondersteunend visueel materiaal;
- hulpbronnen raadplegen (traditionele en elektronische).

Attitudes

6. Bij de voorbereiding en de uitvoering van de leestaak kan de cursist reflecteren over de eigenheid van schrijftaal. Dit betekent dat hij

- inzicht heeft in de eigenheid van geschreven taal;
- het onderscheid kan maken tussen de verschillende tekstsoorten;

7. Bij de uitvoering van de leestaak is de cursist bereid om

- geconcentreerd te lezen;
- zich in te leven in de socioculturele wereld van de tekst;
- zich niet te laten afleiden als hij in een tekst niet alles begrijpt (weerbaarheid);
- te reflecteren over zijn leesgedrag;
- andere teksten in de doeltaal te lezen.

Tekstkenmerken

De te lezen teksten vertonen de volgende kenmerken :

- ze zijn bij voorkeur authentiek;
- de inhoud hebben betrekking op de leef-, werk- en leersituatie van de cursist; waar aangewezen zijn ze concreet, eenvoudig, voorspelbaar en vertrouwd;
- de informatie kan occasioneel impliciet worden aangeboden;
- ze zijn relatief kort;
- de tekststructuur is duidelijk;
- betekenisrelaties zijn soms impliciet aangegeven;
- ze zijn geschreven in de standaardtaal;
- ze kunnen occasioneel variaties in stijl en registers bevatten;
- het leestempo is redelijk vlot;
- ze kunnen visueel ondersteund zijn;
- ze worden in de oorspronkelijke lay-out weergegeven.

4 Leerinhouden

Met ‘context’ wordt de situatie bedoeld waarin men de taal gebruikt. In het volledige leertraject zijn er vijftien contexten voorzien. Elke context dekt een ruim semantisch veld van woordfamilies, dat als vertrekpunt kan dienen voor het aanleren van de woordenschat in de vreemde taal.

4.1 Contexten

Dezelfde contexten komen in verschillende richtgraden voor. In dat geval wordt er een stijgende complexiteit verondersteld.

Het opleidingsprofiel Europese talen groep 1* Richtgraad 2 (ERK B1) omvat 13 contexten. De toewijzing van deze 13 contexten gebeurde op niveau van de richtgraad en niet per module.

De contexten zouden als volgt verdeeld kunnen worden over de verschillende modules van de richtgraad:

Modules Threshold 1 Mondeling en Schriftelijk: 1, 2, 7, 9, 10, 12 en 13

Modules Threshold 2 Mondeling en Schriftelijk: 3, 4, 5, 6, 8 en 11

Modules Threshold 3 Mondeling en Schriftelijk: 1, 2, 7, 9, 10, 12 en 13

Modules Threshold 4 Mondeling en Schriftelijk: 3, 4, 5, 6, 8 en 11

Richtgraad 1	Richtgraad 2	Richtgraad 3	Richtgraad 4
1. Contacten met officiële instanties 2. Leefomstandigheden 3. Afspraken en regelingen (logies en maaltijden) 4. Consumptie 5. Openbaar en privé-vervoer	1. Contacten met officiële instanties 2. Leefomstandigheden 3. Afspraken en regelingen (logies en maaltijden) 4. Consumptie 5. Openbaar en privé-vervoer 6. Voorlichtings-diensten 7. Vrije tijd	1. Contacten met officiële instanties 2. Leefomstandigheden 3. Afspraken en regelingen (logies en maaltijden) 4. Consumptie	1. Contacten met officiële instanties 2. Leefomstandigheden 3. Afspraken en regelingen (logies en maaltijden) 4. Consumptie 5. Openbaar en privé-vervoer

6. Voorlichtingsdiensten	8. Nutsvoorzieningen	5. Openbaar en privé-vervoer	6. Voorlichtingsdiensten
7. Vrije tijd	9. Ruimtelijke oriëntering	6. Voorlichtingsdiensten	7. Vrije tijd
8. Nutsvoorzieningen	10. Onthaal	7. Vrije tijd	8. Nutsvoorzieningen
9. Ruimtelijke oriëntering	11. Gezondheidsvoorzieningen	8. Nutsvoorzieningen	9. Ruimtelijke oriëntering
10. Onthaal	12. Klimaat	9. Ruimtelijke oriëntering	10. Onthaal
11. Gezondheidsvoorzieningen	13. Sociale communicatie op het werk	10. Onthaal	11. Gezondheidsvoorzieningen
12. Klimaat		11. Gezondheidsvoorzieningen	12. Klimaat
		12. Klimaat	13. Sociale communicatie op het werk
		13. Sociale communicatie op het werk	14. Opleidingsvoorzieningen
		14. Opleidingsvoorzieningen	15. Communicatie op het werk
		15. Communicatie op het werk	

Wat het onderverdelen van contexten in subcontexten betreft, moet je voor ogen houden dat de opsomming van subcontexten per context steeds het woordje '**zoals**' veronderstelt. De opsomming hieronder is dus limitatief noch dwingend. De volgorde van de subcontexten **ligt niet vast** en heeft dus ook geen nummering.

‘CONTACTEN MET OFFICIËLE INSTANTIES’ (NR 1)

contacten met

- stadhuis
- politie
- diplomatieke diensten
- douane

'VRIJE TIJD' (NR 7)

- vrijetijdsbesteding
bioscoop
musea
concerten
tentoonstellingen
hobby's

'ONTHAAL' (NR 10)

- personalia
- rolpatronen
- karaktereigenschappen
- vormen van samenwonen
- zelfbeeld

'KLIMAAT ' (NR 12)

- klimaat van bepaalde streken

'LEEFOMSTANDIGHEDEN ' (NR 2)

- natuur, ecologie
- leefmilieu
- onderwijs
- huur/verhuur, aankoop/verkoop van een woning

'RUIMTELIJKE ORIENTERING' (NR 9)

- culturele achtergronden van een volk

'SOCIALE COMMUNICATIE OP HET WERK' (NR 13)

- uitnodiging, afspraak

4.2 Taalhandelingen

De basis van dit leerplan is een communicatieve benadering van de taal. Vaardigheden hebben voorrang op kennis. De aandacht gaat in de eerste plaats naar wat de taalgebruiker moet kunnen doen met de taal. Dit wordt uitgedrukt in taalhandelingen, die algemeen of contextspecifiek zijn.

Deze taalhandelingen vertonen een stijgende complexiteit over de modules en richtgraden heen. Deze slaat niet enkel op wat precies moet of kan uitgedrukt worden, maar ook op de wijze waarop dat gebeurt. Het is immers de bedoeling dat de cursist zich steeds genuanceerder gaat uitdrukken.

4.2.1 Algemene taalhandelingen

Informatie uitwisselen

- korte beschrijvingen geven
- feiten chronologisch weergeven
- waarnemingen beschrijven
- de bedoeling van handelingen aangeven
- een afweging maken
- een stand van zaken evalueren
- regels en instructies formuleren
- meningen van anderen weergeven
- complexe formulieren invullen

Gevoelens en attitudes uitdrukken

- waardering uitdrukken
- afkeuring en afkeer uitdrukken
- sympathie en antipathie uitdrukken

Modaliteit uitdrukken

- een verschil in mening toelichten
- een toegeving uitdrukken
- onverzettelijkheid uitdrukken
- eensgezindheid uitdrukken
- partij kiezen
- aan solidariteit appelleren

Actie en reactie uitlokken

- iemand tot een standpunt of een actie overhalen
- iemand onder druk zetten

Argumenteren

- een standpunt nuanceren
- tegenargumenten formuleren
- tegenargumenten weerleggen

Communicatie structureren en controleren

- verkeerd begrip rechtzetten
- opsommingen markeren
- signaalwoorden gebruiken
- tekstelementen op een rijtje zetten
- het effect van een boodschap nagaan

Sociaal functioneren

- afwijzingen acceptabel maken
- klachten formuleren
- klachten pareren
- sociale gedragscodes toepassen
- talige gedragscodes toepassen

4.2.2 Contextspecifieke taalhandelingen

Op basis van de geselecteerde contexten kan de cursist contextspecifieke taalhandelingen stellen *zoals*:

Contacten met officiële instanties (nr 1)

- adequaat reageren op vragen van officiële instanties
- algemene informatie opzoeken en opvragen over diplomatieke diensten en hun werking
- geijkte formules gebruiken in een telefoongesprek en een brief
- een officiële instantie opbellen en informeren wat te doen bij problemen, (o.a. verlies van een internationaal paspoort ...)
- formulieren invullen om officiële documenten aan te vragen (verblijfsvergunning, visum)
- een beknopte stand van zaken opstellen bij een officiële instantie
- beknopt klachten formuleren bij een officiële instantie
- klachten pareren bij een officiële instantie
- zich op een beleefde manier verdedigen tegenover een verkeersagent
- uitleggen dat men iets verkeerd heeft begrepen
- geld wisselen, lenen, naar de koers vragen

Vrije tijd (nr 7)

- hobby's beschrijven en uitleggen waarom ze die beoefenen
- een (eenvoudige) film of documentaire of stukken uit een film of documentaire bekijken en bespreken
- een voorstel of suggestie doen met betrekking tot een museumbezoek, een concert, een tentoonstelling, ...
- een folder of een toeristische cd-rom over bepaalde musea of een tentoonstelling begrijpen
- hun voorkeur voor een hobby, een film of een concert, een tentoonstelling of een museum ... uitdrukken
- eensgezindheid rond een bepaalde keuze uitdrukken

Onthaal (nr 10)

- algemene en specifieke personalia meedelen en naar die van anderen vragen
- rolpatronen beschrijven en daar een persoonlijk standpunt over innemen
- verschillende vormen van samenwonen toelichten en daar hun voorkeur over meedelen
- hun zelfbeeld schetsen en elkaar hierover vragen stellen
- zichzelf of een ander persoon fysiek en karakterieel beschrijven
- zijn mening uiten over België en de graad van integratie

Klimaat (nr 12)

- het klimaat van bepaalde streken beschrijven
- zeggen welk klimaat ze verkiezen en waarom
- een weerbericht begrijpen en navertellen en/of samenvatten
- hun mening geven over het weer en de invloed van het weer op een persoon
- de invloed van het klimaat op de natuur verwoorden
- natuurrampen en hun gevolgen beschrijven
- gevoelens in verband met natuurrampen en hun gevolgen kort verwoorden

Leefomstandigheden (nr 2)

- vertellen hoe ze zelf bijdragen tot de ecologie
- hun persoonlijke visie over ecologie meedelen
- partij kiezen voor iets of iemand
- spreken over uitvindingen en hun invloed

Ruimtelijke oriëntering (nr 9)

- de culturele achtergronden van een volk beschrijven en verklaren
- de eigen volksgewoonten beschrijven en kort hun mening erover geven
- typische gerechten beschrijven en er kort hun mening over geven
- waarden vergelijken in tijd en ruimte en hun mening erover geven
- de bedoeling van een feest, een gebeurtenis ... verwoorden
- vertellen waar ze graag zouden wonen en waarom

Sociale communicatie op het werk (nr 13)

- een afspraak met een collega maken, weigeren of afzeggen
- regels en instructies voor een collega formuleren
- hun waardering uiten over een bepaalde prestatie
- andere collega's tot een standpunt of tot actie overhalen
- gevoelens t.o.v. een persoon beschrijven (sympathie, antipathie ...)

4.3 Taalsysteem

De aanpak van de grammatica heeft grondige wijzigingen ondergaan sinds de opkomst van het communicatieve vaardigheidsonderwijs: grammatica wordt niet langer beschouwd als een doel op zich, maar als een middel om efficiënter te kunnen communiceren. Daaruit volgt dat je kennis en gebruik van de metataal tot het strikte minimum beperkt.

Leerkrachten kunnen een keuze maken uit onderstaande grammaticale items in functie van de taaltaken en de taalhandelingen die worden ingeoeft. De communicatieve aanpak vooronderstelt uiteraard dat je op de praktische noden van de cursist ingaat. Het is wel de bedoeling dat de cursist op het einde van richtgraad 2 onderstaande items kan begrijpen en in zekere mate zelf kan produceren. Vakgroepoverleg tussen leerkrachten is dus onontbeerlijk.

Het spreekt evenwel voor zich dat een herhaling, eventueel met uitdieping, van bepaalde aspecten die in richtgraad 1 aan bod kwamen, nodig zal zijn. Immers, wil je cursisten niet alleen een diepgaande kennis van het taalsysteem, maar ook de productieve beheersing ervan, m.a.w. grammaticale toepasvaardigheid, bijbrengen, dan is een cyclische aanpak sterk aanbevolen.

4.3.1 Woordsoorten, morfologie en spelling

verbos

conjugação perifrástica(expansão)

emprego enfático de SER

tempos e modos

Pretérito mais-que-perfeito simples do indicativo

Presente do conjuntivo

Futuro do conjuntivo

Imperfeito do conjuntivo

substantivos

derivação (expansão)

pronomes

contração dos pronomes pessoais complemento directo/indirecto com o verbo no futuro e no condicional

advérbios
expansão

preposições
verbos com preposição fixa (expansão)
locuções prepositivas (expansão)

conjunções
conjunções concessivas (embora, ainda que, mesmo que, mesmo se, apesar de)
conjunções consecutivas (daí que, de (tal) maneira que, de modo que)
conjunções comparativas (como se)
conjunções causais (já que, pois (que),)
conjunções condicionais (se, caso, no , a menos que, desde que,
conjunções finais (para que, a fim de que)
conjunções temporais (grupo “quando”)

spelling en interpunctie

In richtgraad 2 oefent de cursist regelmatig en systematisch op de correcte schrijfwijze. Hierbij bied je telkens een progressie aan ten opzichte van de vorige module

Dit belet je echter niet om reeds geziene spellingregels te herhalen om ze daarna te kunnen uitdiepen. Het is immers de bedoeling om de cursist een diepgaande en langdurige kennis van de spelling bij te brengen. Dit doel kan je het best bereiken door de leerstof op een cyclische manier aan te brengen.

Volgende aspecten kunnen aan bod komen:

- as letras: o alfabeto
- sinais auxiliares da escrita: acentos gráficos (agudo, circunflexo, grave)
 regras de acentuação
 til
 cedilha.

Het is aan te raden de spelling te gebruiken die reeds vele jaren algemeen aanvaard wordt, aangevuld met de varianten uit het Braziliaanse Portugees. Taalkundigen hebben getracht de spellingsregels te wijzigen en de staatshoofden van Portugal en Brazilië hebben die goedgekeurd en ondertekend. Nochtans blijven uitgevers, persmensen en leraars trouw aan de traditionele schrijfwijze of de zogenaamde ‘oude spelling’.

4.3.2 Syntaxis

tempos e modos acima mencionados
a frase complexa: subordinação
emprego de uns pronomes (expansão)

4.4 Taalregisters

In richtgraad 1 moet de cursist al een onderscheid kunnen maken tussen formeel en informeel taalgebruik (bijvoorbeeld: het gebruik van ‘tu’/’você’, ‘o senhor’/’a senhora’ en ‘vocês’/’os senhores’/’as senhoras’).

Het luik ‘taalregisters’ diep je verder uit op basis van de behandelde contexten. Een communicatieve benadering van taal veronderstelt communicatieve competentie. Communicatieve competentie is een overkoepelend begrip waaronder verschillende deelcompetenties, gebieden van kennis en vaardigheden, vallen. Eén daarvan is de pragmatische competentie of het vermogen om de taalcode juist te gebruiken, d.w.z. om met taal iets te doen of gedaan te krijgen op een bij de situatie passende wijze. Taalhandelingen gebruiken is een belangrijk onderdeel van deze competentie. Als leraar moet je erover waken dat de cursist leert welke taaluiting in welke situatie past, hoe hij een taalhandeling op een passende wijze kan realiseren.

Wat passend is in een bepaalde situatie wordt bepaald door:

- het doel dat de taalgebruikers met hun uitingen willen bereiken
- de relatie tussen de taalgebruikers
- de situatie waarin gesproken wordt
- de houding en de stemming van de taalgebruikers
- het gespreksonderwerp.

Zo weet de cursist voornamelijk dat

- hij op een informele manier praat met goede vrienden, kinderen of familieleden die jonger zijn dan zichzelf, gesprekspartners met wie hij onderling afgesproken heeft de ‘tu’-vorm te gebruiken.
- hij op een formele manier praat met onbekende mensen die volwassen zijn, familieleden die ouder zijn dan hijzelf, mensen met wie hij een ongelijke relatie heeft.
- hij de ‘você’ vorm moet gebruiken, zelfs wanneer hij in Brazilië op een informele manier praat.

De cursist dient zich niet alleen goed bewust te zijn van het bestaan van de registervarianten; hij moet ze ook in toenemende mate juist kunnen gebruiken. In de richtgraden 2.1 en 2.2 moet je er natuurlijk vanuit gaan dat dit nog niet probleemloos gebeurt. Maar vanaf richtgraad 2.3 en zeker in richtgraad 2.4 moet de spreek-en schrijfstijl meer en meer aangepast zijn aan de context, dat wil zeggen aan de situatie en de aan gesprekspartner, zowel in formele als in informele zin. Parallel met de productieve vaardigheden worden ook de receptieve vaardigheden getraind. In de beginfase moet je bij de receptieve vaardigheden enkel aandacht aan de standaardtaal besteden. Geleidelijk aan kan je meer nadruk op stijl-, accent- en/of registervariaties gaan leggen.

In het kader van de verschillende taalhandelingen die in de contexten van richtgraad 2 aan bod komen, kun je heel wat verschillen belichten. Bijvoorbeeld:

- kennis maken met iemand en zich voorstellen
- iemand bedanken
- zich verontschuldigen
- om raad of om een gunst vragen
- naar een mening vragen
- een positieve of negatieve reactie geven.

‘Calão’ en ‘Gíria’ kwamen in richtgraad 1 enkel aan bod als je er niet omheen kon. ‘Calão’ werd altijd gedefinieerd als het taalgebruik van landlopers, zigeuners en nietsdoeners. Maar eigenlijk is ‘Calão’ meer dan dat. Het is het geheel van specifieke termen dat bepaalde sociale of professionele groepen hanteren.

‘Gíria’ wordt gedefinieerd als bijzonder en privé taalgebruik van boeven om niet door anderen begrepen te worden. Gemakshalve gebruiken we verder alleen de term ‘Calão’. ‘Calão’ weerspiegelt heel duidelijk de mobiliteit van de taal en begeleidt heel vaak de sociale bewegingen van het volk. De gebruikte woordenschat gaat geleidelijk deel uitmaken van het courante taalgebruik, vaak zonder dat je het zelf beseft.

In richtgraad 1 werden enkele courante woorden en uitdrukkingen vermeld die onontbeerlijk zijn om Portugees te verstaan.

Wie evenwel regelmatig met Portugeestaligen contact heeft – wat men van een cursist in richtgraad 2 wel kan veronderstellen – zal behoefte hebben aan een bredere kennis van ‘Calão’. Het is niet de bedoeling dat de cursist dit taalgebruik productief beheerst, maar wel receptief. Met andere woorden: de cursist moet begrijpen wat de Portugeestaligen zeggen, ook wanneer het niet om de ‘gekuiste’ standaardtaal gaat.

We kunnen in het ‘Calão’ verschillende categorieën onderscheiden:

- volkse uitdrukkingen
- regionale uitdrukkingen
- scheldwoorden en negatieve uitlatingen
- beroepsgebonden woordenschat
- sociaal bepaalde ‘Calão’
- jongerentaal
- geïmporteerde woordenschat
- liefkozingen en positief geladen woorden
- woorden en uitdrukkingen met een komisch karakter
- tussenwerpsels
- uitroepen
- ...

4.5 Uitspraak en intonatie

In richtgraad 2 moet de cursist af van de functionele uitspraak en intonatie opgebouwd in richtgraad 1 tot hij op het einde van richtgraad 2 deze van een moedertaalspreker benadert. Het streven naar accuraatheid mag echter de spontane communicatie niet in de weg staan. Ook het spreektempo wordt opgedreven, zodat de communicatie steeds efficiënter verloopt.

Je kunt niet verwachten van een cursist uit richtgraad 2 dat hij perfect de (standaard)intonatie en het zinsritme van het Portugees beheerst. Maar van meet af aan moet hij beseffen dat fouten in die zin onvermijdelijk communicatieproblemen opleveren. Het is dus zeer belangrijk de cursist diverse intonatiepatronen te leren interpreteren en ook te laten imiteren, en te oefenen op het ritme van de zin, omdat dat zijn communicatievaardigheid zal bevorderen.

Taal is in de eerste plaats klank. Een taal leren is dus aandachtig (leren) luisteren en zo nauwkeurig mogelijk de klanken trachten na te bootsen. Je taalgebruik en het gebruikte auditief materiaal moeten dus van goede kwaliteit zijn, omdat de cursist ze zal imiteren. Probeer vooral een zo natuurlijk mogelijke spreekstijl te hanteren. Via een systematische training van de luistervaardigheid laat je de cursist wennen aan het debiet van de autochtone taalgebruiker. Gebruik daarvoor zoveel mogelijk authentieke documenten.

De volgende aspecten kunnen aan bod komen, eventueel door een herhaling van wat gezien werd in richtgraad 1, als de omstandigheden het vereisen:

Het alfabet

De klemtoon

-op de voorlaatste lettergreep bij woorden die eindigen op:

-a, -am, -as, -e, -em, -es, -o, -os

-op de laatste lettergreep bij woorden die eindigen op:

-i, -im, -is, -u, -um, -us, -om, -ã, -ãs

-twee- en drieklanken

-medeklinkers (behalve deze hiervoor vernoemd)

-klemtoon door middel van accent

-tweeklanken:

-dalende: -ai, -ei, -éi, -oi, -ói, ui, -au, -eu, -éu, -iu, -ou (bijv. Aveiro)

-stijgende: -ea, -ia, -ie, -io, -oa, -ua, -oe, -ue, -uo (bijv. Guarda)

-drieklanken:

- op het 2de element bij: eai, -iai, -iau, -iéi, -oei, -uai (bijv. Vieira)
- op het 1ste element bij:
aia, -aie, -aio, -eia, -eie, -eio, -oie, oio, -óia, -óio, -uia, -uio (bijv. desmaia)

- nasale tweeklanken: -ãe, -ão, ãe, -am, -em, -ui (bijv. Guimarães, muito)

- nasale drieklanken: -eão, ião, -eõe, -oão (bijv. Napoleão, Sebastião)

De uitspraak

-van klinkers en medeklinkers:

- a, b, c, ç, ch, d, e, f, g, gn, h, i, j, l, lh, m, n, nh, o, p, q, r, rr, s, sc, t, u, v, x, z
[vreemde letters: k, w, y]

- van nasale klinkers:

- ã, -im, -om, -um aan het wordeinde (bijv. lã)
- am, -em, -im, -om, -um gevolgd door p en b (bijv. comprar)
- an, -en, -in, -on, -un gevolgd door andere medeklinkers (bijv. mundo)

- van nasale tweeklanken:

- ão en -am; -ãe, -em en -ãi; -õe; -ui (bijv. mãe)

- van gesloten en open klinkers

- o almoço (ô) os almoços (ò)
-o erro (ê) eu erro (è)

- van gesloten en open klinkers in naamwoorden, bijvoeglijke naamwoorden en werkwoorden (bijv. novo [ô] vs nova, novos, novas [ò])

- klankveranderingen in verschillende contexten

- 2 onbeklemtoonde a's na elkaar smelten samen tot á (bijv. toda a gente = tôdág)

- de uitspraak van het Portugees in zinnen (bijv. para a rua, ela achava)

Opgepast: het Portugees vertoont in Brazilië op tal van punten een andere systematiek dan die van Portugal, in het bijzonder wat betreft de klinkers. Er zijn ook enkele verschillen tussen het Portugees van andere landen uit de Portugeessprekende wereld en het Portugees van Portugal.

De intonatie

- het tonisch accent (bijv. Dias e noites os horizontes se repetem)
 - intensiteit (intensidade): forte (tónico) ou fraco (átono)
 - toon (altura musical): agudo (alto) ou grave (baixo)
 - timbre (metal de voz): aberto ou fechado
 - duur: longo ou breve
- distinctieve waarde van het tonisch accent (bijv. dúvida/duvida)
- hoofdaccent (op men) en secundair accent (op cre/ta) (bijv. inacreditavelmente)
- groeps- of intensiteitsaccent
 - bijv. Dias / e noites / os horizontes / se repetem.
 - bijv. / Dias e noites /
- ênclise (bijv. Se soubesse, não continuaria a lê-lo)
- próclise (bijv. Vamos prás Indias)
- acento de insistência
 - het affectief accent (bijv. É um homem miserável.
 - het intellectueel accent (bijv. São razões subjectivas)

4.6 Socioculturele aspecten

‘Socioculturele vaardigheid’ is de vaardigheid om (non-)verbale communicatie af te stemmen op de socioculturele leefwereld van de gesprekspartner in de doeltaal. De cursist moet ook in richtgraad 2 de kans krijgen zich geleidelijk aan bewust te worden van de verschillen tussen zijn eigen cultuur en die van de gesprekspartner, en de vaardigheid ontwikkelen om met die verschillen om te gaan. Het spreekt voor zich dat vooroordelen daarbij uit de weg worden geruimd en plaats maken voor een meer genuanceerd beeld van het land of de regio in kwestie en zijn bewoners.

Zo moet er bij voorbeeld steeds gewezen worden op het belang dat Portugeestaligen hechten aan beleefdheidsconventies, zowel mondeling als schriftelijk. Taalfouten worden als minder hinderlijk ervaren in de omgang dan fouten tegen de sociale conventies, zoals bij voorbeeld het ‘tutoyeren’ van een onbekende taalgebruiker, zoals reeds eerder werd aangestipt.

4.6.1 Socioculturele conventies

Het is nuttig in richtgraad 2 verder in te gaan op verschillen in culturele gebruiken, waarvan er een facultatieve lijst is opgesomd in wat volgt.

Voor de gebruiksvriendelijkheid werden de verschillende thema’s ondergebracht in de meest voor de hand liggende van de dertien contexten die aan bod komen in de vier modules van richtgraad 2. Het staat je uiteraard vrij deze lijst aan te vullen of in te korten naar eigen goeddunken.

1. Contacten met officiële instanties

- de gebruiken in de omgang met de officiële instanties

2. Leefomstandigheden

- de levensstandaard in het land of de regio
- de verschillen tussen bepaalde regio’s
- waardeschalen, waarde-oordelen en attitudes i.v.m. huisvesting
- waardeschalen, waarde-oordelen en attitudes i.v.m. leefmilieu

3. Afspraken en regelingen (logies en maaltijden)

- tijdstip en samenstelling van alledaagse maaltijden
- typische gerechten en dranken
- gebruiken bij feestmaaltijden

4. Consumptie

- typische levensmiddelen
- mode

5. Openbaar en privé-vervoer

- waardeschalen, waarde-oordelen en attitudes i.v.m. het verkeer

6. Voorlichtingsdiensten

- de actualiteit

7. Vrije tijd

- de belangrijkste feestdagen
- kunst en cultuur
- typische gewoonten i.v.m. vrije tijd (hobby's, sport ...)

8. Nutsvoorzieningen

9. Ruimtelijke oriëntering

- waardeschalen, waarde-oordelen en attitudes i.v.m. tradities
- aspecten van land en volk

10. Onthaal

- de gezins- en familierelaties
- man-vrouwrelaties
- formele en informele gebruiken bij sociale contacten

11. Gezondheidsvoorzieningen

- waardeschalen, waarde-oordelen en attitudes i.v.m. gezondheid

12. Klimaat

13. Sociale communicatie op het werk

- formele en informele gebruiken in de werksituatie
- waardeschalen, waarde-oordelen en attitudes i.v.m. sociale status

Verder kan er aandacht gaan naar de verschillen m.b.t. de sociale omgang, naargelang het register en de communicatiecontext:

- stiptheid (al dan niet te laat komen)
- manier van begroeten (zie ook onder het volgende punt)
- al dan niet aanbieden van geschenk of attentie
- 'dress code'
- al dan niet aanbieden van drankjes en/of maaltijden
- ...

4.6.2 Non-verbale communicatie

De non-verbale communicatie is een aspect dat je in het talenonderwijs niet mag verwaarlozen. Een foutieve interpretatie van non-verbaal gedrag kan zowel bij autochtonen als allochtonen tot misverstanden en/of wrijvingen leiden. Daarom moet de lesgever de cursist attent maken op het gebruik van non-verbale communicatie eigen aan Portugeessprekenden.

Geef geen afzonderlijke lessen over non-verbale communicatie, maar integreer het thema in je lessen (zowel in grammaticale- als spreekonderwijs) en dit vanaf het begin van de cursus.

Het is van belang de cursist te wijzen op interculturele verschillen met betrekking tot aspecten zoals :

- elkaar de hand schudden
- iemand (niet) aanraken)
- iemand (niet) omhelzen of (g)een zoen geven
- met de ledematen communiceren
- fysieke nabijheid toestaan of niet
- oogcontact hebben of niet
- gelaatsuitdrukkingen, mimiek begrijpen/aanpassen aan de situatie
- ...

Besteed ook aandacht aan de betekenis van een aantal gebaren die in de Portugeestalige landen vaak voorkomen

5 Methodologische wenken

Communicatief vaardigheidsonderwijs is de uiteindelijke doelstelling van het taalonderwijs. De fundamentele opdracht van de leraar bestaat er dan ook in om zijn cursisten productief en receptief taalvaardig te maken en hen te begeleiden bij hun groei naar talige autonomie en bekwaamheid om zelfstandig te leren.

Binnen dat proces van vaardigheidsverwerving moeten de noodzakelijke bouwstenen voor communicatie zoals woordenschatkennis, beheersing van het taalsysteem, socioculturele competentie en tekstcompetentie hun geëigende, functionele plaats krijgen.

De didactische implicaties van deze oriëntering zijn dan ook *cursistgerichtheid*, *strategie-ontwikkeling*, de *verwerving van metacognitie* (de reflectie over het eigen leerproces) als voorwaarde voor strategisch handelen, *taakgericht onderwijs* en de *holistische benadering van taal* (taal als geheel).

Deze implicaties zijn hieronder als wenken vertaald. Ze hebben in de onderwijspraktijk hun bruikbaarheid bewezen en zijn in de vakliteratuur gerapporteerd. Ze kunnen een aanvulling of een verfijning zijn van je eigen onderwijs en voor variatie in je werkvormen zorgen.

Uiteraard zul je vaststellen dat sommige wenken en voorbeelden niet toepasbaar zijn voor elke taal of elke richtgraad.

Voor het onderwijs in talen die weinig of geen verwantschap vertonen met de talen die de cursisten actief beheersen of waarmee ze receptief vertrouwd zijn, zullen geëigende didactieken nodig zijn. Ook in die gevallen blijft het oorspronkelijke uitgangspunt, namelijk de ontwikkeling van de communicatievaardigheid, onverkort gelden.

De hieronder volgende didactische wenken zijn geen concrete recepten, wel stimulansen om de aangereikte aanzetten verder te exploreren.

Oriënteer de lesactiviteiten op de training van de vier vaardigheden.

Zeker in de beginfase van de taalopleiding is het belangrijk om veel aandacht te besteden aan de training van elke vaardigheid. De opsplitsing in mondelinge en schriftelijke modules maakt het daarenboven mogelijk om, in functie van de voorkennis en de noden van de cursist, te focussen op mondelinge en gespreksvaardigheden (luisteren, spreken) dan wel op schriftelijke vaardigheden (lezen, schrijven).

Goed leren luisteren helpt niet alleen een goede uitspraak te verwerven, het ondersteunt ook de ontwikkeling van de andere vaardigheden. Bovendien kan het geoefend worden zonder te hoeven spreken, lezen of schrijven in de vreemde taal.

In de beginfase is het moeilijk om uit te gaan van volledig authentiek taalmateriaal: gesproken taal lijkt dikwijls ongestructureerd en chaotisch. Authentieke teksten op beginnersniveau zijn wel bruikbaar als ze kort en eenvoudig zijn, en als er een goede contextuele ondersteuning is, bijvoorbeeld in de vorm van illustraties of toelichtingen vooraf.

Luisteropdrachten kunnen extensief en intensief luisteren betreffen. Bij het eerste gaat het om een globaal begrip (bijv. luisteren naar een verhaaltje). Bij het tweede richten de cursisten zich meer op specifieke informatie (bijv. luisteren naar een mededeling op het perron).

Goed kunnen lezen ondersteunt en ontwikkelt de andere vaardigheden, speelt een rol bij het verwerven en consolideren van woordenschat, morfologie en syntactische structuren, en introduceert de cursisten in een andere cultuur en samenleving.

Ook hier kun je een onderscheid maken tussen extensieve en intensieve leesvaardigheid.

Oefenopdrachten kun je het beste toesnijden op het inoefenen van de leesstrategieën die een goed lezer hanteert: de verhaallijn zoeken, de inhoud van een volgend tekstgedeelte voorspellen, de betekenis van onbekende woorden uit de context proberen afleiden, logische verbanden binnen een tekst opsporen.

De beste benadering van de *spreekvaardigheidstraining* is de directe exploitatie. Daarmee is bedoeld de systematische inoefening van het productief mondeling taalgebruik vanaf het begin van de opleiding: verworven kennis van woordenschat, grammatica en taalfuncties worden zo snel mogelijk toegepast in communicatieve situaties. Deze benadering komt overigens tegemoet aan de verwachtingen van de cursisten om op korte termijn iets te doen met wat ze leren, ook al zijn hun talige middelen nog beperkt.

Waar die talige middelen tekortschieten, kun je de cursisten helpen om compensatiestrategieën te ontwikkelen (verzoeken om iets te herhalen of om langzamer te spreken, parafraseren enz.). Vanzelfsprekend streef je ernaar dat alle communicatie met en onder de cursisten in de doeltaal verloopt.

Schrijven in de vreemde taal heeft verschillende functies. Het bevordert het verwervingsproces van nieuwe taalelementen : het opschrijven van die elementen in de beginfase van de opleiding kan ervoor zorgen dat ze beter beklijven. Daarnaast ondersteunt het de andere vaardigheden: wie in een transcriptie van een mondeling aangeboden tekst ontbrekende elementen moet invullen, zal effectief leren luisteren. Ten slotte bereidt het de cursisten voor op adequaat functioneren in een maatschappelijke, vreemdtalige context (een informatieve brief schrijven, reageren op advertenties, formulieren invullen enz.).

In de communicatieve benadering ligt het accent uiteraard op de noodzaak om de vaardigheden zo systematisch mogelijk in elkaar te laten schuiven, precies zoals dat in reële taalgebruikssituaties het geval is. Wel kunnen ze bij de evaluatie gescheiden worden om redenen van diagnostische en remediërende aard.

Besteed voldoende aandacht aan de verwerving van ondersteunende kennis

Communicatieve competentie vooronderstelt in de eerste plaats *taalcompetentie*; woordenschatbeheersing en kennis van het taalsysteem zijn er essentiële bouwstenen van.

Onderzoeksmatig is gebleken dat leerders nieuwe woordenschat het best integreren en onthouden als het onderwijs erin goed georganiseerd is en strategisch wordt aangepakt.

Het doel van de woordenschatlessen is dan ook om de *strategieën* voor het begrijpen van teksten en voor het memoriseren van nieuwe woorden bij de cursisten te ontwikkelen.

Cursisten moeten beseffen dat het niet nodig is om alle woorden in een tekst te kennen om die tekst ook globaal te verstaan. Elke tekst bevat een aantal elementen die kunnen helpen de betekenis van onbekende woorden te ontsluiten. Train dus je cursisten in het afleiden van woordbetekenissen uit de context en leer hen te letten op de functie van bijv. intonatie, punctuatie en morfologie (stam, voor- en achtervoegsels).

Om woorden te memoriseren, is het aanbieden van (vertaalde) lijsten van geïsoleerde woorden zonder context weinig productief. Volgens veel taalverwervingsstrategieën wordt woordenschat in ons langetermijngeheugen opgeslagen, niet zozeer als geïsoleerde morfemen, maar vooral als samenhangende stukken. Als leraar kun je daarop inspelen door, vanaf de start van de opleiding nieuwe woordenschat als *lexicale eenheden* aan te bieden.

Je kunt daarbij uitgaan van woordassociaties (winter-koude), synoniemen (huis, woning), antoniemen (geslaagd-gezakt) connotaties (man-heer), hiërarchische reeksen (flatgebouw, appartement, zitkamer, bankstel).

Train je cursisten ook in het hanteren van spreekwoorden, idiomatische uitdrukkingen, woordverbindingen (bijv. een oordeel uitspreken, een beslissing nemen), alternatieven voor connectoren (bijv. dit heeft tot gevolg naast bijgevolg) en lexicale uitdrukkingen (bijv. voor zover ik weet, als ik jou was).

Het memorisatieproces zal bevorderd worden als de nieuwe woordenschat goed gedoseerd is – overschat het assimilatievermogen van de cursist niet – en als de woordenschatoefeningen zoveel mogelijk een beroep doen op de zelfwerkzaamheid van de cursist.

De communicatieve benadering gaat ervan uit dat een leerder het taalsysteem (grammatica, morfologie en syntaxis) leert beheersen door op een zo natuurlijk mogelijke manier in die taal te communiceren. Op basis van de – grotendeels onbewuste – verwerking van het taalmateriaal in begrijpelijke en toegankelijke teksten zal de leerder zelf de relevante onderliggende regels en structuren leren identificeren, assimileren en automatiseren.

Dit betekent echter niet dat *expliciete instructie* a priori te vermijden is. Bij de impliciete taalverwerving zal ze immers een belangrijke ondersteunende rol spelen. Vertrek daarbij systematisch vanuit de betekenis (de communicatieve intentie die de cursist moet realiseren) en reik, van daaruit, de elementen van het taalsysteem aan die daarvoor nodig zijn.

Het spreekt vanzelf dat je het aanbod van nieuwe elementen van het taalsysteem goed doseert en plant. Aangezien taalverwerving cyclisch verloopt, diep je een bepaald grammaticaal aspect in de hogere cursusjaren verder uit. Op die manier leren de cursisten complexere realisatievormen geleidelijk aan beheersen.

Het is aan te bevelen om bij lexicale en grammaticale fouten niet onmiddellijk in te grijpen, want dan ondermijnt je het zelfvertrouwen en de spreekdurf van je cursisten. Zeker in de beginfase van de opleiding is vlotheid in tekstproductie minstens zo belangrijk als accuraatheid en zal je voorlopig een zekere “*tussentaal*” moeten aanvaarden. Op elk moment van zijn leerproces beschikt de leerder immers over een zelf opgebouwd tussentaalsysteem, waarmee hij uitingen in een vreemde taal kan begrijpen en zelf produceren. Naarmate het leerproces vordert en de leerder steeds meer met (complexere) authentieke teksten wordt geconfronteerd, zal die tussentaal vrijwel automatisch dichterbij de standaardtaal aansluiten.

Parallel met de aandacht voor de zinsgrammatica – die tegen het einde van richtgraad 2 in voldoende mate verworven moet zijn – dient ook de *tekstgrammatica* aan bod te komen. Daarin zijn aspecten aan de orde zoals de markering van de tekstgeleding, perspectiefkeuze (zenderperspectief versus ontvangersperspectief), stijldimensies en bouwplannen voor diverse mondelinge en schriftelijke tekstsoorten.

Bereid de cursisten geleidelijk voor op zelfstandig leren

Cursisten evolueren van het niveau waarop ze de doeltaal hanteren om te overleven, tot het niveau van zelfredzame, competente taalgebruikers. Om de cursisten zo efficiënt mogelijk tot *talige autonomie* te brengen, moet je ze in toenemende mate de gelegenheid geven om zelfstandig te leren. Als ze dat stadium bereikt hebben, zullen ze, na beëindiging van de opleiding, in staat zijn tot zelfverantwoordelijk leren (in het perspectief van levenslang leren).

De overgang van sterk leraargestuurd leren naar zelfstandig leren waarbij je als leraar veeleer als begeleider optreedt, verloopt uiteraard geleidelijk.

Uitgaande van de duidelijke relatie tussen actief leren en communicatief taalonderwijs moeten de cursisten in toenemende mate verantwoordelijkheid voor hun eigen leerproces krijgen en uitgenodigd worden om daarover te reflecteren.

Cursisten kunnen hun eigen leerproces ontwikkelen als ze bijvoorbeeld met probleemoplossingstrategieën leren omgaan, bronnen voor informatievindend leren consulteren, diagnostische toetsen voor zelfevaluatie leren hanteren.

Cursisten kunnen hun leerstrategieën optimaliseren en eventueel bijsturen als ze geleerd hebben te reflecteren over de kwaliteit van het gerealiseerde taalproduct en over het totstandkomingsproces. Om die *metacognitie* te bevorderen, kun je de cursisten vragen om in samenwerking met anderen een taak uit te voeren, te overleggen over de aangewezen aanpak, die aanpak voor de anderen toe te lichten en die te laten evalueren, een checklist te hanteren voor de revisie van de uitgevoerde opdracht.

Als leraar moet je het verwerven van kennis, vaardigheden en leerstrategieën door je cursisten *begeleiden* en *remediëren* door gepaste vormen van hulp en ondersteuning. Je sturing zal groot moeten zijn zolang de cursisten niet in staat zijn om hun eigen leerproces te beheersen, te evalueren en te corrigeren. Ze zal verminderen naarmate de cursisten zichzelf metacognitief in de hand hebben: ze kunnen het eigen leerproces dan steeds effectiever sturen, zowel in bekende (les)situaties als in nieuwe (transfer). In dat stadium stel je je op als begeleider, die ervoor zorgt dat het

bewustmakingsproces bij de cursisten zo goed mogelijk verloopt. Je rol is dan hoofdzakelijk initiërend, motiverend en begeleidend.

Als begeleider moet je er ook rekening mee houden dat niet alle cursisten op dezelfde manier leren. Vrijwel elke cursist heeft een eigen *leerstijl*. Het is de unieke weg die elk individu volgt om informatie te verzamelen en te verwerken, de eigen manier om een leertaak aan te pakken. Leerstijlinformatie kun je verkrijgen door de cursisten naar hun voorkeur te vragen in verband met o.a. informatieverwerking, cognitieve verwerking, leeromgeving en verwachtingen.

Als je met die leerstijlinformatie rekening houdt, werk je nog meer cursistgericht.

Werk taakgericht binnen een krachtige leeromgeving

Leerpsychologisch wordt aangenomen dat een leerder vooral leert door te handelen. Hij construeert zelf zijn kennis op grond van opgedane ervaringen en leert uit sociale interactie met anderen.

Taakgericht onderwijs is hiervoor aangewezen : door een taak uit te voeren, analyseert de leerder gaandeweg de code of structuur van de taal en leert hij die in wisselende taalgebruikssituaties toepassen (transfer).

Binnen de taakgerichte benadering verschuift het onderwijsperspectief van het aanbieden van leerstof door de leraar naar het zelfontdekkend leren door de cursisten. Bij het uitvoeren van de diverse taakonderdelen zullen de cursisten diverse vaardigheden ontwikkelen : een probleem identificeren en ontleden, informatie uit diverse bronnen verzamelen, orde en structuur in de informatie aanbrengen, een resultaat voorstellen en verantwoorden, reflecteren over de gevolgde werkwijze en die eventueel voor een volgende opdracht bijstellen. Al deze vaardigheden zijn onmisbaar voor de ontwikkeling van het eigen leerproces.

Deze aanpak biedt de mogelijkheid om de heterogeniteit binnen de cursistengroep tot haar recht te laten komen. De cursisten leren vanuit hun eigen referentiekader ervaringen, kennis en vaardigheden met elkaar te delen. Ze leren samen problemen bij de taakuitvoering op te lossen (coöperatief leren) en ontwikkelen leerautonomie.

De opdrachten moeten qua strekking, materiaal, activiteiten en interactie zoveel mogelijk beantwoorden aan de individuele leerbehoeften en de leerstijl van de cursisten.

De cursistgerichtheid van het taakonderwijs vooronderstelt de aanwezigheid van een *krachtige leeromgeving*. Die kan je als leraar creëren door motiverende, uitdagende en realistische taken op te leggen, de cursisten te vragen om de uitvoering ervan zelf te organiseren, hun de gelegenheid geven om zelfontdekkend en probleemoplossend bezig te zijn, authentieke documenten en bronnen als hulpmiddelen voor de taakuitvoering ter beschikking te stellen, de cursisten te wijzen op de mogelijkheden van het Internet voor opzoekwerk.

Wees bereid om van je collega's te leren

Didactische competentie komt niemand aangewaaid. Wel kan je ze ontwikkelen door te zorgen voor optimale randvoorwaarden, over je eigen didactisch handelen te reflecteren en dat desgevallend bij te sturen.

Geregeld contact met je collega's binnen het *vakoverleg* kan hierbij een cruciale en stimulerende rol spelen. Dat vakoverleg kan op de volgende aandachtspunten slaan.

Geschikt lesmateriaal is uiteraard een belangrijke randvoorwaarde voor effectieve taalverwerving. Voor vele beginnende leraren is de taalmethode (het handboek) het centrale didactische instrument. Daardoor oefent ze een sterke sturing uit op de onderwijspraktijk en het onderwijsleerproces. Aangezien het onderwijs echter op de realisatie van de decretaal vastgelegde eindtermen toegesneden moet worden, is het zaak om de inhoud van de methode daaraan te toetsen.

Ervaringsuitwisseling met collega's kan je helpen om uit het aanbod op de educatieve markt een afgewogen keuze te maken.

Vermoedelijk zal aanvullend lesmateriaal onontbeerlijk zijn. Dat is zeker het geval voor de opleidingen op het niveau van richtgraad 3 en 4. Het ligt dan ook voor de hand om binnen het vakoverleg met collega's afspraken over cursusontwikkeling te maken.

Om een *krachtige leeromgeving* te creëren, zijn o.a. de volgende vragen aan de orde : Welke didactische apparatuur is er nodig ? Welke interactieve multimedia zijn aangewezen ? Welke taken zijn geschikt voor zelfontdekkend leren ? Hoe zorgen we ervoor dat elke cursist zelf zijn eigen 'beste' leerstijl ontwikkelt ?

Een afsluitende wenk : toets je eigen onderwijsstijl aan die van je collega's. De perceptie van leraren over lesgeven die ze vanuit hun eigen schooltijd hebben opgebouwd, bepaalt in ruime mate hun eigen onderwijsgedrag als ze voor een klas staan. Dit kan leiden tot eenzijdig lesgeven. Daarom zou er ruimte moeten zijn voor *intervisie* : observatie van elkaars didactisch handelen en de gedachtewisseling daarover kan in belangrijke mate bijdragen aan de verbetering van de eigen lespraktijk.

6 Minimale materiële vereisten

De lessen kunnen via contactonderwijs of gecombineerd onderwijs worden georganiseerd, conform de decretale bepalingen terzake (decreet volwassenenonderwijs, art. 28).

Voor elke les die in contactonderwijs doorgaat, beschikt de leerkracht in het centrum over een leslokaal dat

- beantwoordt aan de reglementaire eisen op het vlak van veiligheid, gezondheid, ergonomie en milieu;
- qua grootte, akoestiek en inrichting geschikt is om de leerplandoelen te realiseren;
- beschikt over de nodige ICT-voorzieningen om op een kwaliteitsvolle manier met audiovisueel materiaal te kunnen werken, o.a. projectiemogelijkheid;
- beschikt over een internetverbinding met een aanvaardbare snelheid.

De cursisten hebben voor elke les toegang tot de noodzakelijke didactische hulpmiddelen, al dan niet digitaal, al dan niet online (bijv. woordenboeken, naslagwerken, informatiebronnen).

7. Evaluatie

Op het einde van elke module wordt nagegaan of de algemene doelstellingen en leerplandoelstellingen gerealiseerd zijn.

Het uitgangspunt hierbij is het wettelijk kader dat bepaalt dat er ten minste een examen is na elke module en na elk leerjaar. Gespreide evaluatie en permanente evaluatie² kunnen ingericht worden en de resultaten ervan kunnen in de eindevaluatie verrekend worden. Het CVO bepaalt zelf zijn evaluatiebeleid in een evaluatiereglement, waarin de modaliteiten van de evaluatie worden opgenomen.

7.1 Visie

Functie van de evaluatie

Waarom evalueren? Evalueren heeft twee functies. Enerzijds laat het je toe om te bepalen of een cursist de leerplandoelstellingen behaald heeft. Deze summatieve criteriumevaluatie³ is dus gericht op *resultaatbepaling*.

Anderzijds heeft evaluatie een *begeleidende* rol (formatieve evaluatie) en vormt het een basis voor het optimaliseren van het leerproces doordat de ingezamelde evaluatiegegevens informatie verstrekken over de sterke kanten en de tekortkomingen van de cursist én van het onderwijsproces.

Zo kan de cursist zijn leerproces bijsturen op voorwaarde dat de evaluatie gepaard gaat met *kwaliteitsvolle feedback* en *remediëring*. In die zin is de evaluatie een inherent deel van leren en onderwijzen. De rapportering moet dan zowel kwantitatief als kwalitatief zijn. Je kunt kwantitatief rapporteren door een cijfer te geven. De kwalitatieve rapportering kan bijvoorbeeld gebeuren via een analytische scorewijzer, een beschrijving van de resultaten en/of een gesprek.

Ook als leraar kun je het onderwijsproces bijsturen en inspelen op de resultaten van de evaluatie. Het is aangewezen dat je daarbij *differentieert* en rekening houdt met de individuele noden van je cursisten. Overeenkomstig de specifieke moeilijkheden die de cursist ondervindt bij een bepaalde vaardigheid kun je hiertoe verschillende opdrachten voorzien. Zo kan een cursist die moeilijkheden ondervindt bij het schrijven bijvoorbeeld extra schrijfopdrachten uitvoeren en een cursist die problemen heeft bij het luisteren kan meer aan luistervaardigheid werken.

De evaluatie moet in ieder geval bijdragen tot het bevorderen van het leren en motiverend werken voor de cursist.

⁴ Gespreide evaluatie betekent dat na een voldoende lange trainingsperiode een toets of examen kan volgen waarbij cursisten gequoteerd worden en dat de behaalde punten meetellen bij de eindevaluatie. Permanente evaluatie is een systematische en continue observatie, die resulteert in notities in een evaluatieschrift. Permanente evaluatie is bedoeld als aanvulling van gespreide evaluatie en/of het eindexamen.

³ Bij criteriumgerichte beoordeling worden de prestaties van de cursist afgewogen tegen vooraf bepaalde criteria en standaarden zoals de doelstellingen van een leerplan (en niet vergeleken met de prestaties van andere cursisten van de groep). De cursist slaagt voor de betrokken richtgraad als zijn prestatie aan deze criteria en standaarden beantwoordt.

De evaluatie van communicatieve vaardigheden

Het moderne vreemdetalenonderwijs is communicatief-functioneel. Het evalueert de communicatieve vaardigheid van de cursist voor de betrokken richtgraad en stelt vast in welke mate hij in staat is zijn *communicatieve intentie* te realiseren door het mondeling of schriftelijk uitvoeren van bepaalde taalhandelingen (bv. spreken: zijn gevoelens verwoorden; schrijven: een memo schrijven; luisteren: een televisieprogramma globaal begrijpen; lezen: de essentiële informatie van een krantenartikel begrijpen), zoals vooropgesteld in de leerplandoelstellingen.

Om na te gaan of een cursist een communicatieve intentie kan realiseren, kun je hem *functionele*, *authentieke* en (voor hem) *relevante taakgerichte opdrachten* laten uitvoeren. Hiervoor moet hij immers rekening houden met alle componenten die de communicatieve vaardigheid bepalen. Om efficiënt te kunnen communiceren volstaat het niet dat de cursist de ondersteunende kennis beheerst (woordenschat, uitspraak, spelling, morfologie, syntaxis enz.). Hij moet ook de *sociolinguïstische* en *discursieve aspecten* beheersen.

De sociolinguïstische vaardigheid heeft betrekking op het adequate gebruik of begrip van taalfuncties, tekstconventies, toon, register en inhoud overeenkomstig de context waarin de communicatie zich afspeelt. De discursieve vaardigheid slaat dan weer op het beheersen van de kenmerken van verschillende tekstsoorten (conventies, structuur, lay-out). Beide deelvaardigheden (sociolinguïstische en discursieve) hebben een weerslag op het taalgebruik.

Een taakgerichte opdracht zal het je ook mogelijk maken om (indirect) de *strategische component* te evalueren.

De efficiënte taalgebruiker zal namelijk automatisch de gepaste *communicatiestrategieën* gebruiken waar dat nodig is. Hij zal bijvoorbeeld bij het lezen de betekenis van een onbekend woord afleiden uit de context en bij het schrijven een term omschrijven waarvoor hij het juiste woord niet kent of een woordenboek raadplegen indien dat kan.

Ook moet hij de nodige vaardigheden op het juiste moment inzetten. Hierbij doet hij een beroep op *cognitieve* (bv. bij het lezen hypothesen maken op basis van de titel van een artikel) en *metacognitieve strategieën*⁴ (bv. het leesdoel bepalen).

Als leraar evalueer je de communicatieve vaardigheid van de cursist reeds vanaf richtgraad 1 aan de hand van zo authentiek mogelijke communicatieve opdrachten. Ieder examen bevat minstens één communicatieve opdracht voor spreken, schrijven, luisteren en lezen. En ondersteunende kennis (morfosyntaxis, spelling, woordenschat enz.) beoordeel je zoveel mogelijk in betekenisvolle contexten.

Bij communicatieve opdrachten hoef je echter niet steeds alle componenten van de communicatieve vaardigheid (taalkundige, sociolinguïstische, discursieve, strategische) tegelijkertijd te beoordelen. Om pedagogische redenen en vereisten inherent aan de progressieve opbouw van kennis en vaardigheden kun je op bepaalde momenten in het curriculum één of meerdere *deelvaardigheden* beoordelen.

Ook kun je, overeenkomstig de doelstelling van de evaluatie, meer gewicht geven aan bepaalde vaardigheden dan aan andere. Een goede analytische scorewijzer bij de opdracht met relevante criteria en rubrieken die de te verwachten vaardigheid

⁴ Een cognitieve strategie is een strategie die de taalgebruiker helpt bij het verwerven en verwerken van informatie. Een metacognitieve strategie heeft tot doel het verwerven en verwerken van informatie te reguleren of te managen.

beschrijven helpt je om op een *betrouwbare, valide, haalbare en didactisch relevante* manier te evalueren (zie 7.2 Criteria).

Van richtgraad 1 naar richtgraad 4 worden de communicatieve opdrachten uiteraard *progressief moeilijker*. Die progressie kun je gedeeltelijk inbouwen door de moeilijkheidsgraad van de taak (soort tekst, formeel of informeel taalgebruik, inhoud of onderwerp) te verhogen. Verder kun je de progressie ook realiseren door de lengte van de oefening (bv. hoeveel regels moet de cursist schrijven of lezen). In hogere niveaus kun je bovendien bij productieve vaardigheden strenger quoteren op vormelijke correctheid zowel wat zinsbouw en grammatica als wat woordenschat betreft. De moeilijkheidsgraad wordt ten slotte ook opgedreven wanneer de vaardigheden geïntegreerd worden geëvalueerd, d.w.z. dat er meer dan één vaardigheid vereist wordt bij het oplossen van de opdracht (bv. luisteren en schrijven bij het notuleren van het verslag van een vergadering).

Evaluatiemethoden

Examen, gespreide en/of permanente evaluatie

Het wettelijk kader bepaalt dat het centrum voor elke module een evaluatie moet organiseren. Een evaluatie is een deskundige beoordeling van de mate waarin de cursist de doelstellingen uit het goedgekeurde leerplan heeft bereikt. Een evaluatie kan georganiseerd worden in de vorm van een permanente evaluatie of in de vorm van een afsluitende evaluatie.

Gespreide evaluatie en *permanente evaluatie* zijn evaluatievormen die de begeleidende rol van het evalueren mogelijk maken. Maar je kunt leerprocessen natuurlijk ook begeleiden door tijdens de oefenfase de leeractiviteiten en de producten van de cursisten te observeren en bij te sturen waar nodig. Het is wél belangrijk dat je de cursist ook in de oefenfase over de evolutie van zijn kennis en vaardigheden informeert.

Door gespreid en/of permanent te evalueren, verhoog je in belangrijke mate de betrouwbaarheid van de eindbeoordeling ten eerste omdat je dan negatieve factoren, die toe te schrijven zijn aan subjectiviteit bij beoordelen, gedeeltelijk neutraliseert en verder omdat je de vraagstelling kan variëren en meerdere (deel)vaardigheden kan meten, zodat de cursisten extra kansen krijgen.

Evaluatie door de leraar, zelfevaluatie en coöperatieve evaluatie

Tijdens het leerproces wordt het leerrendement aanzienlijk verhoogd als je de cursist zoveel mogelijk bij de evaluatie betreft. Zelfevaluatie, peerevaluatie (de cursisten evalueren elkaar) en coöperatieve evaluatie (de cursisten evalueren samen met de leraar) kunnen hierbij een grote rol spelen.

Deze evaluatiemethoden verhogen niet alleen de betrokkenheid van de cursist bij zijn eigen leerproces, maar bieden, in combinatie met de evaluatie door de leraar, een rijker beeld van zijn leer- en ontwikkelingsvorderingen. Ook vormen ze een efficiënte basis voor procesbegeleiding. Ze helpen de cursist bij het ontwikkelen van inzicht in criteria voor goede talige producten (brief, uiteenzetting, conversatie) en voor efficiënte leerstrategieën. Ze dragen er bovendien toe bij dat hij inzicht krijgt in zijn eigen leerstijl en de nodige flexibiliteit ontwikkelt om deze te verbeteren. Deze methoden zijn dus fundamenteel bij het ontwikkelen van de leerautonomie van de cursist.

Evaluatie-instrumenten

Evaluatie door de leraar, zelfevaluatie, *peerevaluatie* en coöperatieve evaluatie kunnen gebeuren op basis van verschillende instrumenten.

Als leraar kun je *scorewijzers* en *evaluatielijsten* invullen of door de cursisten laten invullen over de kwaliteit van hun product en/of over de kwaliteit van het proces of de aanpak van de taak. Je kunt een stap verder gaan in het autonomiseringsproces door samen met de cursisten een scorewijzer of evaluatielijst op te stellen.

Ook *logboeken*, waarin de cursist zelf verslag geeft over zijn leervorderingen en specifieke aandachtspunten in zijn leerproces inventariseert, bieden heel wat mogelijkheden.

En het *portfolio* als instrument voor diagnose van de taalkennis en als ondersteuning van het leerproces heeft ook zijn nut bewezen.

De gegevens over de leer- en ontwikkelingsvorderingen van de cursist die je systematisch inzamelt op basis van scorewijzers, logboeken, portfolio's en gesprekken kunnen in aanmerking komen voor de summatieve evaluatie of eindbeoordeling.

Collegiaal overleg

Het is belangrijk om in een CVO een coherent vreemdetalenbeleid te voeren en in het lerarenteam tot een consensus over de evaluatiepraktijk te komen. Een eenduidig en transparant systeem komt de kwaliteit van het onderwijs ten goede.

7.2 Criteria

Een relevante evaluatie beantwoordt aan een aantal criteria. *Validiteit*, *betrouwbaarheid*, *transparantie*, *authenticiteit*, *didactische relevantie* en *haalbaarheid* zijn criteria die bijdragen tot de kwaliteit van de evaluatie.

Validiteit

De evaluatie is valide in de mate dat ze meet wat zij zich voorneemt te meten. Om valide te zijn moet de evaluatie aan volgende voorwaarden voldoen:

- de combinatie van taak en tekst moet geschikt zijn om de deelvaardigheid te meten die men wil meten;
- de opgaven moeten representatief zijn voor de behandelde leerinhoud;
- ze moet een aanvaardbare moeilijkheidsgraad hebben;
- wat je evalueert, moet ook voldoende ingeoefend zijn.

Betrouwbaarheid

De evaluatie is betrouwbaar in de mate dat ze niet afhankelijk is van het moment van afname of correctie. Een hoge betrouwbaarheid verkrijgt je door:

- nauwkeurige, duidelijke, ondubbelzinnige vragen te stellen;
- te verbeteren op basis van een duidelijk correctiemodel of scorewijzer met puntenverdeling;
- relatief veel vragen te stellen;

- gevarieerde opdrachten en instructies aan te bieden die rekening houden met de verschillende leerstijlen;
- aan de cursist voldoende tijd te geven om de toets uit te voeren;
- veel evaluatiebeurten te voorzien.

Transparantie en voorspelbaarheid

De evaluatie moet transparant en voorspelbaar zijn. Ze mag dus voor de cursisten geen verrassingen inhouden. Daarom moet ze aan volgende voorwaarden voldoen:

- ze moet aansluiten bij de wijze van toetsen die de cursist gewoon is;
- de cursist moet vooraf over de beoordelingscriteria geïnformeerd worden;
- de cursist is precies op de hoogte van wat hij moet kunnen en kennen.

Authenticiteit

De evaluatie is authentiek als de uit te voeren opdrachten relevant zijn voor levensecht taalgebruik. Authentieke teksten, voor de tekstsoort relevante taken en functionele situaties dragen bij tot de authenticiteit van de evaluatie.

Didactische relevantie

De evaluatie is didactisch relevant als ze bijdraagt tot het leerproces. De cursist moet uit de beoordeling iets kunnen leren. Daarom is het essentieel feedback te geven aan de cursist:

- door een gecorrigeerde toets te bespreken en een foutenanalyse te maken: een goede toetsbespreking beperkt zich niet tot het geven van de juiste oplossingen maar leert de cursisten ook *waarom* een antwoord juist of fout is;
- door de cursist zijn examenkopij te laten inkijken en de toets klassikaal te bespreken.

Haalbaarheid.

Een toets is haalbaar als hij gemakkelijk te ontwikkelen, af te nemen, te corrigeren en te scoren is.

8 Bibliografie

Deze referentielijst is onderverdeeld in twee grote luiken. Het eerste luik bevat basiswerken van meer algemene aard. Het tweede deel vermeldt voor een specifieke taal bronnen die nuttig kunnen zijn voor lesgever en/of cursist. Het kan daarbij gaan om informatie op een papieren of op een elektronische drager.

Om de gebruiksvriendelijkheid te waarborgen, worden de werken niet vermeld in alfabetische volgorde maar per rubriek. De rubrieken stemmen ongeveer overeen met de rubrieken 1, 4, 5 en 6 van het leerplan, namelijk de situering, de leerinhouden, de methodologische werken en de evaluatie.

8.1 Algemene didactische werken

Boekaerts, M. & P.R. Simons (1993) *Leren en instructie*. Assen: Van Gorcum.

Brown, H.D. (1994) *Principles of language learning and teaching*. Englewood Cliffs, NJ : Prentice Hall Regents.

Carter, R. & M. McCarthy (1988) *Vocabulary and Language Learning*. New York: Longman.

CLT (2002) *Leerplannen*. Leuven : Centrum voor Levende Talen. (Cd-rom)

Commissie Talen Volwassenenonderwijs (2000) *Opleidingsprofielen Moderne Talen – Visietekst en modulaire organisatie*. Brussel: Dienst voor Onderwijsontwikkeling.

Council of Europe (1996) *Modern Languages: Learning, Teaching, Assessment. A common European Framework of reference*. Strasbourg : Council of Europe.

Dijkman W. (1993) *Didactiek en lerende volwassenen – leren professionaliseren*, Leiden : Educatieve uitgeverij Spruyt, Van Mantgem & Does.

Fensham, P. e.a. (eds) (1995) *The Content of Science, a Constructivist Approach to its Teaching and Learning*. London: Falmer.

Fletcher, M. (2000) *Teaching for Success. The Brain-friendly Revolution in Action*. Kent : English Experience.

Geerligs, T. & T. Van Der Veen (1996) *Lesgeven en zelfstandig leren*. Assen: Van Gorcum.

Hoogeveen, P. & J. Winkels (1992) *Het didactisch werkvormenboek*. Assen: Dekker & van de Veght.

Hulstijn, J. e.a. (1995) *Nederlands als tweede taal in de volwasseneneducatie. Handboek voor docenten*. Amsterdam: Meulenhoff Educatief.

- Jonassen, D. e.a. (1999) *Learning with Technology: a Constructivist Perspective*. Upper Saddle River: Prentice Hall Inc.
- Kuiken, F. & I. Vedder (1995) *Grammatica opnieuw bekeken. Over de rol en aanpak van grammatica in tweede- en vreemde-taalonderwijs*. Amsterdam: Meulenhoff Educatief.
- Kwakernaak, E. (1989) *Grammatica in het vreemde-talenonderwijs*. Leiden : Alpha.
- Lowyck, J. (1995) *Onderwijskunde : een kennisbasis voor professionals*. Groningen: Wolters-Noordhoff.
- Nation, I. (1990) *Teaching and learning vocabulary*. New York: Newbury House.
- Richards, J.C. and T.S. Rodgers. (1986) *Approaches and Methods in Language Teaching: A Description and Analysis*. Cambridge: C.U.P.
- Schouwenburg, H.C. & T. Groenewoud (1995) *Studievaardigheid en leerstijlen*. Groningen: Wolters-Noordhoff.
- Schollaert, R. & K. Van Thienen (2000) *Gewikt en gewogen*. Leuven: Garant.
- Simons, P.R.J. & J.G.G. Zuylen (1995) *De didaktiek van leren leren*. Tilburg: Mesoconsult.
- Standaert, R. & F. Troch (1998) *Leren en onderwijzen, beheersingsboek..* Leuven: Acco.
- Standaert, R. & F. Troch (1999) *Leren en onderwijzen, inleiding tot de algemene didaktiek*. Leuven: Acco.
- Tomic, W. & C. Span (eds) (1995) *Onderwijspsychologie. Beïnvloeding, verloop en resultaten van leerprocessen*. Utrecht: Lemma.
- Ur, P. (1996) *A Course in Language Teaching. Practice and Theory*. Cambridge: C.U.P.
- van der Veen, T. & J. van der Wel (1997) *Van leertheorie naar onderwijspraktijk*. Groningen : Wolters-Noordhoff.
- Van Ek, J.A. & J.L.M. Trim (1998) *Waystage 1990*. Cambridge: C.U.P.
- Van Ek, J.A. & J.L.M. Trim (1998) *Threshold 1990*. Cambridge: C.U.P.
- Van Ek, J.A. & J.L.M. Trim (2001) *Vantage*. Cambridge: C.U.P.
- Van Parreren, C.F. (1993) *Ontwikkelend onderwijs*. Leuven: Acco.

Van Rompaey, K. (1998) *Internet voor de moderne talenklas*. Leuven: Wolters Plantyn, coll. 'Cahiers voor Didactiek' nr. 2.

Wallace, M.J. (1991) *Training Foreign Language Teachers*. Cambridge: C.U.P.

Wallace, M.J. (1998) *Action Research for Language Tainers*. Cambridge: C.U.P.

www.ond.vlaanderen.be

= de officiële site van het Vlaamse onderwijs

www.klasse.be

= het didactische tijdschrift "Klasse" on line

edulex.vlaanderen.be

= omzendbrieven en wetgeving

www.gemeenschapsonderwijs.be

= Gemeenschapsonderwijs

www.ovsg.be

= Onderwijssecretariaat van de Steden en Gemeenten van de Vlaamse Gemeenschap

www.pov.be

= Provinciaal Onderwijs Vlaanderen

www.vsko.be

= Vlaams Secretariaat Katholiek Onderwijs

<http://culture.coe.fr/lang/index.htm>

= website met index van Europese acties in verband met talenonderwijs o.a. portfolio; ook alle websiteadressen van de landen, die reeds een taalportfolio ontwikkeld hebben, zijn daar te vinden.

<http://culture.coe.fr/lang/eng/eedu2.5htm>

= algemene website + voorbeelden van uitgewerkte portfolio's+ verslagen van de geboekte vooruitgang op basis van de uitgevoerde projecten

http://ond.vlaanderen.be/dvo/taalportfolio/tpf_vooraf.htm

= Website van de Dienst voor Onderwijsontwikkeling waar de pilootversie van het taalportfolio voor volwassenen te vinden is.

7.2 Taalspecifieke werken

7.2.1 Algemene taalspecifieke werken

BARROS GONÇALVES, Maria Ortelinda, *Aprender com Sucesso*, Almedina, Coimbra, 2001.

CARITA, Ana; SILVA, Ana Cristina; MONTEIRO, Ana Filipa; DINIZ, Teresa Paula, *Como Ensinar a Estudar*, Editorial Presença, Lisboa, 1998.

CONSELHO DA EUROPA, *Nível Limiar. Para o ensino / aprendizagem do português como língua segunda / língua estrangeira*, ICALP, Ministério da Educação, Lisboa, 1988.

ESTANQUEIRO, António, *Aprender a Estudar. Um Guia para o Sucesso na Escola*, Texto Editora, Lisboa, 1998 (7. ed).

OLIVEIRA ANDRADE, Ana Isabel; ARAÚJO E SÁ, Maria Helena A.B, *Didáctica da Língua Estrangeira*, Rio Tinto, Edições ASA, 1992.

7.2.2 Woordenschat

ACADEMIA DAS CIÊNCIAS DE LISBOA, *Dicionário da Língua Portuguesa Contemporânea*, Editorial Verbo, Lisboa, 2001. (2 volumes)

BUARQUE DE HOLANDA, Aurélio. *Novo Dicionário Aurélio da Língua Portuguesa*, Nova Fronteira, Rio de Janeiro, 1999 (3^a ed.).

CENTRO EUROPEU DE LÍNGUAS, *Português lúdico*, Lidel, 2002.

CORREIA, Carlos; CAMACHO, Fernando, *Moderno Dicionário das 8000 Palavras* Plátano Editora, Lisboa, 1998.

COSTA, J. Almeida; SAMPAIO E MELO, A., *Dicionário da Língua Portuguesa*, Porto Editora, Porto, 1998. (8^a ed.).

Dicionário Académico da Língua Portuguesa, Porto Editora, Porto, 2002.

Dicionário Editora da Língua Portuguesa 2003, Porto Editora, Porto, 2002

Meest complete verklarend woordenboek momenteel op de markt

Dicionário Editora da Língua Portuguesa – (Win) – CD-Rom, Porto Editora, 2002.

Dicionário de Provérbios, Porto Editora, Porto, 2002.

Dicionário Ilustrado da Língua Portuguesa, Porto Editora, Porto, 2002.

FIGUEIREDO, Cândido de, *Grande Dicionário da Língua Portuguesa*, Bertrand, Venda Nova, 1996 (25^a ed.).

KEESOM, C.H.A., *Dicionário de Português-Neerlandês*, Porto Editora, Porto, 1997.

Interessant vertalend woordenboek, maar onhandig in de omgang (zware kaft)

Larousse Petit Dictionnaire Français-Portugais, Português-Francês, Larousse, Paris, 2000.

Ideaal als men ook het Frans machtig is

LEMOS, H., *Practicar português*, Lidel, Lisboa, 2001.

Prisma Woordenboek Nederlands - Portugees, Het Spectrum, Utrecht, 2002.

Prisma Woordenboek Portugees - Nederlands, Het Spectrum, Utrecht, 2002.

Prima vertaalwoordenboeken voor de beginnende cursist.

PINTO SANTOS CARLOS, NEVES ORLANDO, *Dicionário do palavrão e de outras inconveniências*, Notícias Editorial, Lisboa, 2001.

PRAÇA A., *Novo Dicionário de Calão*, Lisboa, 2001.

ROSA, Leonel, Melo, *Vamos lá começar*, Lidel, Lisboa.

SELECÇÃO DO READER'S DIGEST, *Dicionário Mais: da ideia à palavra*, Lisboa Editora, Lisboa, 1997.

TERTÚLIA EDÍPICA, *Dicionário de Sinónimos*, Porto Editora, Porto, 1997 (2ª ed).

WHITLAM, John; DAVIES, Vitoria; HARLAND, Mike, *Collins Portuguese Dictionary*, Editora Siciliano, HarperCollins Publishers, Glasgow, 1997.

7.2.3. Grammatica

ARAÚJO CARREIRA, Maria Helena; BOUDOY, Maryvonne, *Pratique du Portugais de A à Z*, Hatier, Paris, 1993.

AZAREDO, M. Olga; FREITAS M. PINTO, M. Isabel; AZAREDO LOPES, M. Carmo, *Gramática Prática de Português. Da Comunicação à Expressão*, Lisboa Editora, Lisboa, 1999 (2.ª ed.).

CASTRO PINTO, José M. de, *Gramática de Português*, Plátano Editora, Lisboa, 1995 (3.ª ed.).

COIMBRA, Olga Mata; COIMBRA Isabel, *Gramática Activa 1*, Lidel, Lisboa, 2000 (2.ª ed.).

Interessant boek met grammaticaschema's en oefeningen voor beginners, van de auteurs van 'Português sem fronteiras'.

COIMBRA, Olga Mata, COIMBRA LEITE Isabel, *Gramática interactiva – CD-Rom*, Lidel, 2002.

CUNHA, C. e CINTRA, L., *Nova Gramática do Português Contemporâneo*, João Sá da Costa, Lisboa, 1998 (14.ª ed.).

DOMINGOS PASCHOAL, Cegalla, *Novíssima gramática*, Companhia Editora Nacional, São Paulo, 1991

FREIRE, N. Anido, *Bescherelle. 12.000 verbes portugais et brésiliens. Formes et Emplois*, Hatier, Paris, 1993.

GHITESCU, Micaela, *Dicionário Prático de Substantivos e Adjectivos com os Regimes Preposicionais*, Edições Fim de Século, Lisboa, 1997 (2.ª ed.).

LEMOS, H., *Practicar português*, Lidel, Lisboa, 2001.

MONTEIRO, Deolinda ; PESSOA Beatriz, *Guia Prático dos Verbos Portugueses*, 1200 verbos, Lidel, Lisboa, 1993.

ROSA, Leonel, Melo, *Vamos lá começar*, Lidel.

VENÂNCIO, Fernando, *Basisgrammatica Portugees*, Blok Uitgeverij, Schiedam, 1994 (8e druk)

Hét referentiewerk voor een mooi overzicht van de Portugese grammatica in het Nederlands.

VENTURA, Maria Helena; CASEIRO, Maria Manuela, *Guia Prático de Verbos com Preposições*, Lidel, Lisboa, 1998.

7.2.4. Uitspraak en intonatie

ESPADA, Francisco, *Manual de fonética*, Lidel, 2002.

VENÂNCIO, Fernando, *Uitgesproken Portugees (+ cassettes)*, Coutinho, Bussum, 1994

Overloopt overzichtelijk en gedetailleerd de verschillende aspecten van de Portugese uitspraak. Met verwijzingen naar *Basisgrammatica Portugees*

7.2.5. Socioculturele aspecten

EVERAERT, John; STOLS, Eddy, *Vlaanderen en Portugal: op de golfslag van twee culturen*, Mercatorfonds, Antwerpen, 1991.

KAPLAN, Marion, *Handboek Portugal*, Uitgeverij De Arbeiderspers, 1991.

RENTES de CARVALHO, *Portugal, een gids voor vrienden*, Uitgeverij De Arbeiderspers, 1999.

7.2.6. De vier vaardigheden

CASCALHO, Marília, Margareth, *Português Ao Vivo – Nível 1 – Cassete Áudio*, Lidel, Lisboa.

CASCALHO, Marília, Margareth, *Ver, Ouvir e falar português - vídeo*, Lidel.

CASTRO PINTO, José M. de, *Novo Prontuário Ortográfico*, Plátano Editora, Lisboa, 1998.

CONTENTE, Madalena, *A Leitura e a Escrita. Estratégias de ensino para todas as disciplinas*, Editorial Presença, Lisboa, 1995.

DIAS Helena Marques, *Ler Português 2-3*, Lidel.

Interessante leesboekjes voor gevorderden.

DIAS Helena Marques, CALADO Pedro Salinas, *Vamos contar histórias*, Lidel.

Interessante verhalen voor gevorderden.

ESTRELA, Edite; PINTO CORREIA, João David, *Guia Essencial da Língua Portuguesa para a Comunicação Social*, Notícias Editorial, Lisboa, 1999 (4.ª ed.).

GIASSON, Jocelyne, *A Compreensão na Leitura*, Edições ASA, Porto, 1993.

INSTITUTO DE LINGÜÍSTICO TEÓRICA E COMPUTACIONAL, *O Caça às Letras*, Lidel, Lisboa.

LEMONS, Helena, *Comunicar em português*, Lidel, Lisboa, 2000.

TAVARES, Ana, *Ditados de Português nível intermédio – cassete Áudio*, Lidel, Lisboa.

TAVARES, Ana, MALCATA Herminia, *A Actualidade em Português*, Lidel, Lisboa, 2002.

7.2.7. Evaluatie

7.2.8. Handboeken

COIMBRA LEITE, Isabel; MATA COIMBRA, Olga, *Português Sem Fronteiras 2-3 (nova edição)*, Lidel, Lisboa, 1998.

Het meest gebruikte handboek in Vlaanderen

DEPARTAMENTO DA EDUCAÇÃO BÁSICA – North Westminster School of London, *Navegar em Português*, Lidel, Lisboa, 2001.

GISmídia, *Conhecer Portugal e Falar Português*, Lidel, 2002.

LEIRIA, Isabel; ADRAÇÃO, José Victor; ADRAÇÃO, M. do Rosário, *Dia-a-Dia*, Instituto de Tecnologia Educativa, Lisboa, 1988.

MACEDO, Maria Elisa de, *Língua portuguesa – ensino assistido por computador*, Lidel, Lisboa.

MAGALHÃES MELO, Maria Adelaide; BARROS DE SÁ LIMA, Maria do Céu, *Português Coloquial para Estrangeiros*, Edições Asa, Rio Tinto, 1994.

MAGALHÃES MELO, Maria Adelaide; BARROS DE SÁ LIMA, Maria do Céu, *Português Coloquial para Estrangeiros. Jogos e Actividades 1, 2 e 3*, Edições Asa, Rio Tinto, 1992.

MENEZES E CUNHA, M.F.; NEVES E CUNHA, Maria João; RODRIGUES RAINHO, Maria Teresa, *Bem-Vindo 2, Livro de Textos*, Lidel, Lisboa, 1998.

MENEZES E CUNHA, M.F.; NEVES E CUNHA, Maria João; RODRIGUES RAINHO, Maria Teresa, *Bem-Vindo 2, Livro de Trabalho*, Lidel, Lisboa, 1999.

PELICANO ANTUNES FRANCISCO, MATOS MARIA ISABEL, CLETO ANA PAULA, *Português Mais*, Porto Editora.

TAVARES, ANA, *Português XXI*, Lidel, 2002.

VENÂNCIO, Fernando, *Boa Sorte. Leer- en oefenboek Portugees 2*, Coutinho, Muiderberg, 1989.

Veel gebruikt handboek. Gericht op Nederlandstaligen.

7.2.9. Elektronische leer- en hulpmiddelen

1 Zoekrobotten en portaalsites

<http://portal.com.pt>

Portal da Lusofonia

<http://www.aqui-portugal.com>

Comunidade portuguesa na Bélgica

<http://lusoplanet.free.fr>

Comunidade portuguesa em França

<http://www.linguas.com/pesquisa>

Lista de motores de pesquisa em português

www.busca.net

Motores de busca

www.portugalnet.pt

Motores de busca

<http://membres.lycos.fr/afp>

Portal dos amigos lusófonos

<http://www.gertrudes.com/>

Portal

2 Didactische portaalsites

<http://www.app.pt>

Associação de Professores de Português

<http://www.deb.min-edu.pt>

Departamento da Educação Básica

<http://www.neteducacao.com>

Educação

http://www.deb.min-edu.pt/portugues_estrangeiro/links.asp

Educação

<http://www.clt.be/vila/povi.htm>

Educação

<http://www.terravista.pt/mussulo/4040/>

Educação

3 Referentiesites

Woordenschat

<http://www.priberam.pt/DLPO>

Dicionário Universal da Língua Portuguesa

<http://europa.eu.int/eurodicautom>

Vertaalcomputer van de Europese gemeenschap

<http://www.portoeditora.pt/dol>

Hier vind je alle mogelijke woordenboeken gerelateerd met het Portugees. We noteerden de meest interessante. Alle werken zijn makkelijk per e-mail te bestellen.

Grammatica en taalsysteem

http://www.priberam.pt/DLPO/dlpo_gra.htm

Gramática Universal

<http://www.gramaticaportuguesa.com>

Gramática, exercícios, testes ...

<http://www.verbix.com/languages/portuguese.shtml>

Verbix

<http://enciclopediaverbo.clix.pt>

Enciclopédia Verbo

<http://www.educom.pt/proj/milsaberes/catalogo/catalogo.asp?area=Língua%20Portuguesa>

Site sobre a língua portuguesa

<http://www.uarte.mct.pt>

Língua portuguesa

<http://www.kcl.ac.uk/depsta/humanities/pobrst/Living.html>

Portuguese – a living language:

<http://www.linguativa.com.br>

Tudo sobre a língua portuguesa no Brasil

Socioculturele aspecten

Cultura

<http://museum.agropolis.fr/pages/expos/banquet/portugal/generalint.htm>

Comida portuguesa

<http://www.gulbenkian.pt/home.asp?Lingua=1>

Fundação Calouste Gulbenkian

<http://www.ivp.pt/pt/index.asp>

Instituto do Vinho do Porto

<http://www.1000ways.com.br/literatura.htm>

Literatura em língua portuguesa

<http://www.fcsh.unl.pt/hp/end/liter.htm>

Literatura portuguesa

<http://www.sites.jp.a.com.br>

Melhores sites do Brasil

<http://www.min-cultura.pt>

Ministério da Cultura (Portugal)

<http://www.portugues.mct.pt/outros.html>

Recursos da língua portuguesa

<http://www.cncdp.pt/cncdp/crista/>

Revista “Na Crista da Onda”

<http://africa.sapo.pt>

Sapo na África

http://www.citi.pt/cultura/index_flash.html

Temas de cultura

Jornais, revistas e outras fontes

http://europa.eu.int/comm/index_pt.htm

A Comissão Europeia

<http://www.lusa.pt>

Agência de Notícias de Portugal

<http://www.diariodigital.pt>

Diário Digital

<http://dn.sapo.pt/homepage/homepage.asp>

Diário de Notícias

<http://www.euronoticias.pt>

Euronotícias

<http://jn.sapo.pt>

Jornal de Notícias

<http://www.nationalgeographic.pt/revista/1001/feature1/default.asp>

National Geographic

<http://www.noticiasdigital.com>

Notícias Digital

<http://portugal-linha.pt/noticias>

Notícias Lusófonas

<http://www.expresso.pt>

O Expresso

<http://www.portugal-presente.com>

Portugal Presente

<http://oglobo.globo.com>

O Globo

<http://www.oindependente.pt/site/manutencao.html>

O Independente

<http://jbonline.terra.com.br>

O Jornal do Brasil

<http://www.oprimeirodejaneiro.pt>

O Primeiro de Janeiro

<http://www.publico.pt>

Público

<http://rotas.xl.pt>

Rotas e Destinos

<http://www.visaoonline.pt>

Visão

Política

<http://www.portugal.gov.pt/pt>

Portal do Governo

<http://www.uc.pt/cd25a>

Site sobre o 25 de Abril

Rádio e Televisão

<http://www.rdp.pt/antena1>

Antena 1

<http://tsf.sapo.pt/online/primeira/default.asp>

Lusomundo

<http://www.radiobras.gov.br>

Rádio brasileira

<http://www.un.org/av/radio/portuguese/index.html>

Rádio das Nações Unidas em brasileiro

<http://www.rdp.pt>

RDP (algemeen)

<http://www.rtp.pt/rtpinternacional>

RTPi

<http://www.sic.pt>

SIC on-line

<http://tsf.sapo.pt/online/primeira/default.asp>

TSF: rádio on-line

Turismo

www.convoy.com.br

Brasil

www.brazil.gov.br

Brasil

http://www.universal.pt/site/distancias/distancias_cidades.htm

Distâncias cidades port.

<http://www.portugalia.org>

Imagens de Portugal

<http://home.planet.nl/~vlie0942/Landenpagina/Portugal.htm>

Literatura de viagens

<http://www.rtsm.pt>

Norte alentejano

<http://www.portugal-linha.pt>

Portugal

<http://www.portugalinsite.pt>

Portugal

<http://www.rt-serradaestrela.pt>

Serra da Estrela

Sociedade

<http://urban.iscte.pt>

Cartografia urbana portuguesa

<http://cienciaonline.org>

Ciência

De vier vaardigheden

<http://www.instituto-camoes.pt/actividades/ple/plecompcarct.htm>

Info over de 4 niveaus van het Portugees als vreemde taal

<http://anedotas.aeiou.pt>

Anedotas

<http://fixe.clix.pt/jogos/jogos.htm>

Jogos

<http://ar.geocities.com/portuguesnaargentina/pna.htm>

Uitgewerkt didactisch materiaal

<http://www.cpr.pt/ple/intro/intro.html>

Uitgewerkt didactisch materiaal

<http://www.terravista.pt/FerNoronha/1816/index2.html>

Jogos, histórias para miúdos

Bijlage 1 : Nuttige info

Livrarias⁵

Livraria ORFEU⁶

Willem de Zwijgerstraat 43
1000 Brussel
Tel./fax: 02/735.00.77.

Livraria LUSA

Bvd. Jamart, 41
1070 Bruxelles
Tel: 02/522.00.07.

P.U.B. – Librairie des Presses Universitaires de Bruxelles

Av. Paul Héger, 421
1040 Bruxelles
Tél.: 02/6499780
Fax: 02/6477962

Edições on-line

Edições Lidel: <http://www.lidel.pt>

Edições Porto Editora: <http://www.portoeditora.pt>

Moradas interessantes na Bélgica

Serviço de coordenação pedagógica

Responsável: Dra. Regina Sena
Coordenação de Ensino
Embaixada de Portugal
Av. Toison d'Or, 55
1060 Bruxelles
tel: 02/533.07.00/08/09
tel/fax: 02/544.13.41.
fax: 02/539.07.73.

⁵ hier kan je enkel terecht in het Frans en uiteraard in het Portugees.

⁶ vooral handboeken voor leerlingen aan de Europese school, beperkt muziekaanbod, wel een ruime keuze aan kranten en tijdschriften

ICEP – Portugese Dienst voor Handel en Toerisme⁷

Jozef II-straat 5 bus 3

1000 Brussel

tel.: 02/230.52.50.

fax: 02/231.04.47.

icep.bruxelas@icep.pt

<http://www.portugalinsite.pt>

<http://www.icep.pt>

BelgaVida

Guia da Comunidade Portuguesa na Bélgica

Editores: Mário Campolargo, Carlos Castelo e José Matos

Rue d'Arenberg 44 – 1° - bte 3

1000 Bruxelles

tel.: 02/514.32.35.

<http://www.terravista.pt/nazare/2160>

Para ti, Para todos

Publicação lusófona da Associação WZW Jangada

Lange Lozanastraat 8

2018 Antwerpen

tel. : 03/237.58.42.

fax.: 03/237.04.24.

jangada@glo.be

⁷ hét adres om didactisch materiaal zoals folders, posters, ... aan te vragen.

Bijlage 2: Trefwoordenlijst

basisvorming

een component van een opleiding die de leerder in staat stelt om op een kritische en creatieve wijze te functioneren in de samenleving en om een persoonlijk leven uit te bouwen.

communicatiestrategieën

communicatiestrategieën hebben betrekking op het sturen van de communicatieve taalkaak. Ze stellen de leerder in staat om communicatie tot stand te brengen en te onderhouden en om ontsporingen recht te zetten of een taaldeficit te compenseren. (Zie ook **strategieën** en **leerstrategieën**).

Voorbeeld: gebruik maken van niet verbaal gedrag.

context

de situatie(s) waarin iemand taal gebruikt. (Zie ook **functie**, **notie** en **taalkaak**).

eindtermen

minimumdoelen die de overheid noodzakelijk en bereikbaar acht voor een bepaalde populatie van cursisten. De eindtermen zijn vastgelegd per graad en per onderwijsvorm.

(Zie ook **leerdoel** en **specifieke eindtermen**)

specifieke eindtermen

doelen met betrekking tot de vaardigheden, kennis en attitudes waarover iedere leerder beschikt om vervolgonderwijs aan te vatten en/of als beginnend beroepsbeoefenaar te kunnen fungeren en/of maatschappelijk en als persoon te functioneren. (Zie ook **eindtermen**, **minimumdoelen** en **leerdoel**)

functie

datgene wat een taalgebruik doet met taal in een gegeven situatie. Een functie is minder algemeen dan een **taalkaak**. (Zie ook **context** en **notie**)

Voorbeeld: iemand groeten.

kennisgegevens

woordenschat en grammatica, of in de terminologie van de Raad van Europa: noties en functies. Hieronder vallen ook uitspraak, ritme en intonatie, taalregisters en kennis van de socioculturele context.

leerdoel

concretisering van een **eindterm** en/of **specifieke eindterm** die in een deel van een didactisch proces kan worden gerealiseerd.

leerstrategieën

zijn gericht op het leren in brede zin, d.w.z. (meta)cognitief, affectief en psychomotorisch. (Zie ook **strategieën** en **communicatiestrategieën**).

Voorbeeld: het reflecteren over eigen kennis.

leertraject

de door de overheid voorgeschreven volgorde van **modules** binnen een taalopleiding. (Zie ook **leerweg**)

leerweg

de individuele weg waarlangs een lerende de vooropgestelde leerdoelen bereikt.

(Zie ook **leertraject**)

minimumdoelen

een minimum aan kennis, inzicht en vaardigheden, bestemd voor een bepaalde populatie van cursisten en een minimum aan attitudes die de instelling nastreeft bij de cursisten. Minimumdoelen en eindtermen vallen samen. (Zie ook **uitbreidingsdoelen**)

module

het kleinste deel van een **opleiding** dat leidt tot certificering op basis van **eindtermen** of **specifieke eindtermen**.

beoordelend niveau

houdt in dat de taalgebruiker de aangeboden informatie confronteert met een andere bron die hetzelfde onderwerp behandelt of met zijn eigen voorkennis van het onderwerp, dan wel zijn eigen tekst afstemt op de informatie die door anderen is aangebracht.

Voorbeeld: zelf een gefundeerde mening verwoorden in een discussie.

beschrijvend niveau

houdt in dat de taalgebruiker de aangeleverde informatie in zich opneemt zoals ze wordt aangeboden, of de informatie weergeeft zoals ze zich bij hem heeft aangediend; in de informatie als zodanig wordt geen 'transformatie' aangebracht.

Voorbeeld: iemand uitnodigen met stereotiepe formules.

reproducerend niveau

houdt in dat de taalgebruiker zich beperkt tot het letterlijk nazeggen of overschrijven van een tekst.

structurerend niveau

houdt in dat de taalgebruiker een actieve inbreng heeft in de wijze waarop hij de aangeboden informatie in zich opneemt of zelf informatie presenteert. Naargelang van zijn luister- of leesdoel selecteert hij bepaalde elementen uit een geheel, brengt hij een nieuwe ordening aan of geeft hij het geheel in een verkorte vorm weer. Zijn spreek- of schrijfdoel bepaalt of hij aan zijn tekst een persoonlijke ordening meegeeft.

Voorbeeld: specifieke informatie zoeken in een handleiding.

notie

datgene waarover een taalgebruiker het heeft in taal, of de concepten waaraan hij refereert. (Zie ook **context**, **functie** en **taaltaak**)

opleiding

een geheel van onderwijs- en andere studieactiviteiten, vastgesteld door de overheid, bestaande uit één of meer van volgende componenten: **basisvorming**, **doorstroomgerichte** en beroepsgerichte vorming.

opleidingsprofiel

een geordende opsomming van algemene **eindtermen** en **specifieke eindtermen** die binnen een **opleiding** verworven worden.

publiek

diegene(n) voor wie een **tekst** bedoeld is. Men onderscheidt hierbij de taalgebruiker zelf, de bekende en de onbekende taalgebruiker.

scannen

specifieke tekstinformatie achterhalen. (Zie ook **skimmen**)
Voorbeeld: op zoek gaan in een tekst naar een synoniem voor een bepaalde term.

skimmen

de globale betekenis van een tekst achterhalen. (Zie ook **scannen**)
Voorbeeld: een tekst doornemen om er een samenvatting van te maken.

strategieën

het geheel van werkwijzen die een leerder toepast om een gegeven taalkaak uit te voeren. Men onderscheidt **communicatiestrategieën** en **leerstrategieën**.

interactieve taalactiviteit

communicatieve activiteit waarbij de betrokken taalgebruikers zowel receptief als productief handelen.
Voorbeeld: een gesprek.

taalgebruikssituatie

situatie waarin men een taak uitvoert waarbij het gebruik van de taal noodzakelijk is.

taalkaak

datgene wat een taalgebruiker doet met taal. De kern van een taalkaak is dus een werkwoord. Een taalkaak is ruimer dan een **functie**. (Zie ook **context**, **functie** en **notie**)
Voorbeeld: informatie vragen en geven.

tekst

elke mondelinge of schriftelijke boodschap die een taalgebruiker productief, receptief of interactief verwerkt. (Zie ook **tekstcluster** en **tekstkenmerken** en de verschillende teksttypes)

artistieke tekst

bevat een duidelijke esthetische component.
Voorbeeld: een roman, een chanson.

informatieve tekst

heeft als doel het overbrengen van informatie.

Voorbeeld: een formulier, een schema.

narratieve tekst

legt de klemtoon op het verhalend weergeven van gebeurtenissen.

Voorbeeld: een relaas, een verhaal

persuasieve tekst

probeert de ontvanger van iets te overtuigen.

Voorbeeld: een reclameboodschap, een uitnodiging.

prescriptieve tekst

probeert het gedrag van de ontvanger rechtstreeks te sturen.

Voorbeeld: een handleiding, een instructie.

tekstcluster

een groepering van inhoudelijk verwante **teksten**.

tekstkenmerken

de intrinsieke kenmerken van een **tekst**.

uitbreidingsdoelen

een overstijgen van de **minimumdoelen** of **eindtermen**. De inrichtende machten beschikken over de nodige autonomie om de minimumdoelen uit te breiden, maar dat moet steeds op een realistische manier gebeuren, dat wil zeggen: in functie van het niveau en de beschikbare tijd.

verwerkingsniveau

de mate waarin een taalgebruiker een te produceren of te ontvangen **tekst** beheerst.

(Zie ook de verschillende verwerkingsniveaus onder **niveau**)

doorstroomgerichte vorming

een component van een **opleiding** die tot doel heeft de leerder voor te bereiden op de vereisten van vervolgopleidingen binnen en buiten het onderwijs en op de vereisten van levenslang leren. Een doorstroomcomponent wordt beschreven in **eindtermen** en in **specifieke eindtermen**.